

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 15.

Brasiovu 1. Augustu 1870.

Anulu III.

Fragmente din istori'a lui Ioanu Bethlen.

(Continuare).

Anulu 1666 se incepe totu cu neplaceri. Tabe-
lariulu lui Christoforu. Pascu adeca veni in Ianuariu
cu epistola dela Constantinopole, in care Pascu arata
principelui cu multa dorere sufletésca, cà in adevèru
neci Lesski, neci Rainger n'au facutu nimicu in fa-
vórea Transilvaniei, cà ambii purcesera la Vien'a pe
ací incolo, cà inse elu mai nainte de manecarea loru
totu mai intrebà inca odata pe Rainger in scrisu,
déca ei au midilocitu ceva sí pentru Transilvani'a
la Pórta. Rainger îi respunde lui Pascu in vorbe
dulci, cà dieu ei nu au potutu face nimicu in caus'a
Transilvaniei, pentrucà sultanulu si marele veziru
era focu de maniosi pe ardeleni, in càtu neci nu voiá
se audia de tiér'a loru, éra acésta numai pentrucà
nu li se administrase tributulu; in fine dn. Rainger
consolà pe Pascu alu nostru cu o secatura de oro-
logiu, pe care ilu trimise cá contra-presentu pentru
müsiór'a de galbini, éra Pascu a fostu naivu si sim-
plu destulu, pentrucá se accepte acelu nimicu.

La loculu acesta cancelariulu Ioanu Bethlen in-
dignatu de portarea perfida a nemtiloru striga dícendu:
„Te insieli mei Simióne, déca tu credi cà toti transil-
vanii sunt orbi*!“ Bethlen adeca crede tare si vir-
tosu, cà asta-data dependea numai dela nemti, pen-
trucá conditiunile pazei se ésa càtu se póte mai fa-
vorabili pentru Transilvani'a, cà inse nemtii nu au
voitu se faca acésta, ci cà scopulu loru a fostu, cà
se aduca si se lase pe Transilvani'a in pericolulu
estremu, in starea cea mai desperata, impilati, strim-
torati si bajocuriti de turci.

In Februariu 1666 se tienù érase dieta la Fa-
garasiu, in care se pertractà din nou cestiunea tri-
butului turcescu, in càtu adeca se cautá unu metodu
mai usioru de a'lu scóte in viitoriu dela tiéra. Cu
acea ocaziune se spuse totu-odata pe fatia, cà amba-
sadorii imperatului Romaniloru n'au facutu nimicu pe
lume in favórea Transilvaniei.

In tempulu dietei morí una fetitia mica a prin-
cipelui Mich. Apafi si fu astrucata in biserica refor-
mata din Fagarasiu.

La diet'a acésta inse s'a intemplat unu lucru,
care trebuie se ficseze mai deaprópe luarea-amente a

istoricului transilvanu. Amu veditu mai susu, cà
canoniculu si apoi prepositulu de Demes, anume M.
Kászoni, secuuiu de nationalitate, avea rol'a data lui
dela iesuitii din Vien'a, cà se 'si desvólte activitatea
sa intre Casovi'a, cà residenti'a de atunci a Un-
gariiei nemtiesci, (cà Bud'a era residenti'a Ungariiei tur-
cesci) si intre Satumare, éra din acestu punctu se
lucre spre Transilvani'a. Scimu totu-odata, cà acelu
popa Kászoni midiulocea intre plenipotentele Rhottal,
generariulu Copp sí intre Mich. Teleki, acesta cá de-
legatu din Transilvani'a. Asta-data, adeca dupa in-
chiaierea pazei turco-nemtiesci, Kászoni vene in Tran-
silvani'a cá trimisu inadinsu din partea imperatului
Leopoldu I. sí se infatiosiéza la principele M. Apafi
cu una adresa de dato 10. Februariu 1666, in care
dupace premite multime mare de frase góle dupa
datin'a tempului de atunci, in fine ajunge abia la
cestiunea de care'lu dorea, adeca la starea cea asu-
prita a religiunei romano-catolice din Transilvani'a sí
asia cere cá: religiunea rom. catolica se fia restau-
rata pe deplinu in drepturile, privilegiale si scutintiele
sale; vicariulu si protopopii r. catolici se fia tractati
cá si ministrii eclesiastici ai celorualte trei confes-
siuni privilegiate, neci se mai fia suferite bajócorele,
violentiele, impilarile sí asuprelile, care se comitu sí
asupra clerului catolicu, ci se fia lasatu a vietui in
buna pace sí in liniste; principele se binevoiésca a
propune caus'a catoliciloru la diet'a, care tocma se
afia conchiamata sí se 'si puna tóta silinti'a; cá a-
césta cauza se fia complanata dupa dorintia; in fine
Kászoni mai pretende totu in numele imperatului,
cà dupace preotii catolici dela Clusiu-Monasteriu au
suferitu fórte multu prin turburarile trecute, si dupace
inca totu nu era siguri de incursiunile turciloru dela
Oradea, éra parochi'a le este ruinata, principele se
midiolocésca, cá beseric'a din cetatea-vechia in Clusiu
se se dea catoliciloru inpreuna cu tóte apertinentiele
sale, pentrucá se le restaure si se se asiedie acolo.

Acésta missiune a lui Kászoni incurcà pe maiori-
tatea dietei, adeca pe membrii calvini, luterani si uni-
tariani cu atátu mai multu, cu càtu ei sciá, cà mem-
brii r. catolici numai cu trei díle mai inainte isi for-
mulasera prétensiunile loru càtra dieta, prin urmare
cà intre catolicii transilvani sí intre curtea Vienei se
intretienea corespondentia secreta. Preste acésta Ká-
szoni in adres'a din 10. Februariu dísese curatu, cà
imperatulu astépta, cá pentru binele ce a facutu (?)
elu ardeleniloru priu pacea din urma, acestia inca se

*) O mi Simon falleris, si Transilvanos omnes coecos au-
tumas! Pag. 268.

se arate pentru totu-deauna sî intru tóte multiamitori catra elu. Ci precumu bine scimu din cele comunicate pana aci dupa Ioanu Bethlen, neci Mich. Apafi, neci vreunu altu ardelénu nu vedea sî nu cunoscea neci-unu bine in acea pace, ci numai relele cele mai mari càte avea se urmeze. De alta parte densii nu aru fi voitu se vateme neci pe imperatulu Leopoldu. Cu tóte acestea diet'a sî principele trebuia se dea unu respnsu canonicului Kászoni, care venise in numele imperatului. Asia dupa deliberatiune matora i se dete unu respnsu inca sî mai lungu decâtu fusese adres'a lui, in care affi acestu simbure: Se traiesca la multi ani Maiestatea sa imperatulu. Scimu sî fórté multiamimu, cà Maiest. sa ne promisese prin consiliariulu nostru Dionisiu Bánffi de Lonsontiu, cà va porunci comitelui Lesski la Constantinopole, cá se tracteze afacerile Transilvaniei la Pórt'a otomana. Afla inse reverenti'a ta parinte, cà neci comitele Lesski, neci dn. Simionu Rainger n'au vorbitu la Pórt'a otomana neci unu cuventielu leganatu in favórea Transilvaniei, ceea ce se adeveresce limpede sî invederatu din epistol'a delegatului transilvanu Christoforu Pascu. Ambasadorii imperatului au dísu, cà n'au potutu face nimicu in favórea Transilvaniei, numai din cauza cà nu se platise tributulu turcescu. Inse nu este asia. Tributulu cerutu de Pórt'a in marimea lui de acuma lovesce in tóte drepturile vechi ale Transilvaniei. Apoi la cestiunea pusa asia, ambasadorii imperatesci potea se vorbésca prea bine; densii inse n'au voitu, éra prin acésta portare a loru au datu turciloru curagiu, cá se amerintie delegatului nostru cu mórté, tieriei cu ruina totala; au degradatu sî auctoritatea imperatului, care le poruncise cá se tracteze in caus'a Transilvaniei. Dn. Rainger isi bate jocu de noi, promitendu cà va lucra in favórea acestei tieri prin un'a atrei'a persóna. Cu totulu altele, de un'a suta ori mai multe (centuplo plura) ni s'au promisú nóue la curtea imperatésca; din tóte acelea promisiuni inse nu s'au alesu nimicu pe lume. Ne vene se plangemu cu lacrimi, candu vedemu, cà turcii au ocupatu càteva comitate de ale Transilvaniei, cà ei totu mai tienu Oradea sî de acolo devasta pàna pe la Clusiu, cà Athname (diploma turcésca) despre securitatea Transilvaniei pe viitoriu nu ni s'a midiulocitu, cà in cele treispredece comitate ale Ungariei, care se afla sub suveranitatea imperatului, protestantii sunt maltratati, tiraniti si despoliati de bisericele si averile loru intocma cá sî mai inainte, in mani'a tuturoru promisiuniloru imperatului. La tóte acestea se adaogemu, cà Georgie Kókényesdi, acelu talchariu cumplitu, care nu scimu din a cui porunca irupsese in Transilvani'a, comitendu crime cumplite, omoruri, violentia de femei, apoi manandu sî vite cu ciurdele, in mani'a repetítelorú nóstre reclamatiumi nu e trasu la neci o respundere. Mai in scurtu, din tóte promisiunile serbatoresci, càte s'au facutu lui Dionisiu Bánffi in Vien'a, nu s'a implinitu neci unica.

In càtu pentru bun'a intielegere a staturiloru tieriei, care ni se recomandá de catra imperatulu, multiamimu prea multu pentru consiliulu bunu; noi inse scimu asia, cà tóte religiunile recepte au fostu tractate sî pàna acumu intocma dupa constitutiunile sî legile tieriei, prin urmare sî r. catolicii; éra in acestu punctu ne provocamu de adreptulu la testimoniulu membriloru romano-catolici, carii se afla de fatia sî in midiuloculu nostru. Ori candu catolicii asupriti fiindu, au recursu la ajutoriulu potestategi civile, totu-deauna li s'a datu sî au fostu aparati in drepturile loru, se intielege inse, cà numai intre marginile constitutiunei sî neci-odata afara din acelea*). Beseric'a din cetateavechia dela Clusiu nu li se póte da, pentrucà aceea este mai de multu in possessiunea reformatiloru, dela carii potestatea politica nu o póte lua fara voi'a loru cu forti'a etc.

Se intielege sî nespusu, cà Kászoni se reintórse fórté neindestulatu cu acésta resolutiune primita din Transilvania.

Dela pag. 285 pàna la 290 Ioanu Bethlen descrie inversiunat'a cèrta a lui Georgie Kapi, a lui Stefanu Kun sî Nicolae Zollyomi, fiulu lui Davidu Zollyomi, care adusesse pe Georgie Rákoczi I. la tronu, apoi inse perise in captivitate, escata din caus'a functiunei de comite supremu iu comitatulu romanescu alu Unedórei. Noi lasamu acestu episodiu istoricu in grija poetiloru, carii póte fi cà 'i aru afla locu in vreuna drama; pecatu numai, cà Ioanu Bethlen nu aratà pe nume sî femeile sî ficele acelorú trei concurenti, din caus'a carora cèrt'a in dieta tienù trei díle.

Pe tempulu acestei diete din Fagarasiu se facura betii de sparietu, in càtu tocma sî Apafi, care de altumentrea tienea la pachara cá nimeni altulu, cadiù din caus'a atàtoru escese la unu morbu greu.

Dupace se desfacù diet'a sî atàtu membrii ei, càtu sî consiliarii principelui se dusera pe la mosiile loru, éca vene dela Suha-pasi'a din Buda unu agentu alu lui, unu turcu fórté nerusinat, la principele Mich. Apafi in Fagarasiu cu duoe epistole, in care pasi'a voiá se traga la cea mai strinsa respundere atàtu pe principe, càtu si pe dieta, pentrucà au trimisu asia

*) Calvinianii sî preste totu protestantii de tóte trei confessiunile din Transilvani'a nu voru potea nega neci-odata, cà ei cá unii carii totudeauna era in maioritate, in dieta sî in consiliu, au asupritu chiaru prin legislatiune pe rom. catolici; acolo sunt mai multe legi, care marturisescu despre acésta. De alta parte inse este totu asia adeveratu, cà in aceleasi tempuri, adeca in periodu mai bine de 150 de ani, mai virtosu inse sub domni'a lui Ferdinandu II. et Leopoldu I. ori-unde catolicii au apucatu pe deasupra, a fostu vai sî amaru de toti locuitorii, càti se tienea de alte confessiuni; focu, sabia, torture satanice, confiscari de tóta averea sî de biserice preste totu au fostu la ordinea dílei; éra mai de aprópe in Ungari'a nemtiésca acatolicii au fostu tiraniti totu cu acea crudime si barbaria, cu care 'i esterminá inquisitiunea din Spani'a. Vali de sange au cursu in acelea tempuri din cans'a confessiuniloru. De aici apoi proveni in Transilvani'a cerbicós'a resistentia in contra catoliciloru, pentrucà se nu mai póta apuca pe deasupra altora, spre a'i tirani in modulu celu mai barbaru.

tardiu tributulu la Pórta. Pre langa principele morbosu petrecea in acelea díle numai Ștefanu Nalátzi, (romanu-calvinitu), Mateiu Balog, ambii vicemarsiali ai curtei sî Georgie Gilani, care tienea de soția pe sor'a dómnei Anei Bornemissa, soției lui Apafi. Se conchiama iute sî càtiva consiliari sî se dà vezirului din Bud'a respunsu in scrisu, cà Transilvani'a e supusa numai Pórtei otomane, éra nu pasiei din Bud'a, cá se trebuésca a'i da lui sama de faptele sale. La acestea agentulu turcescu aratanduse fórte neindestulatu cu respunsulu, incepe se faca larma mare, arunca scrisórea de pamentu, amerintia cu perire sî injura spurcatu, pàna candu ardelenii se vediura constrinsi a'lu prinde sî a'lu scóte cu forti'a din tiéra. Intr'aceea dete Ddieu, cà sultanulu trimise acelu Suhasi'a din Buda sfór'a de metase, cu care sî fu sugrumatu, sî asia strengariulu trimisu de elu pe capulu ardeleniloru inca se facu nevediatu.

In Maiu 1666 vení alta scire dela Christea Pascu, dupa care densulu de sî morbosu, se determinà a mai cere inca una audientia la marele veziru tocma sî cu periculu de a'si perde viétia; tiranulu inse totu ilu primi in audientia spre mirarea toturoru, carii scia, cà m. veziru era turbatu asupra Transilvaniei. Pascu 'i vorbí cu atàta curagiu, in càtu insuflà turcului respectu sî se pomeni, cá in locu se'i faca vreunu reu, ordinà langa elu sî unu delegatu turcescu, ii dete una scrisóre a sultanului catra principele sî càteva caftane (vestmente orientali de onóre) cá semne de clementia imperatésca; éra despre renumerarea unei parti din tributulu sî despre restituirea tienuturiloru ocupate dela Transilvani'a prin turcii din fortaretiele Ieneu sî Oradea neci vorba. S'a trimisu ce e dreptu, Transilvaniei unu registru turcescu, adeca consemnatiunea sateloru, despre care se presupunea cà au se platésca contributiunile la turcii din numitele duóe fortaretie, acelu registru inse era compusu cu vulpenia adevveratu resariténa, cà-ci adeca in elu era petrecute càteva comune asiediate mai in centrulu Transilvaniei, éra altele din vecinatatea díseloru fortaretie lipsea cu totulu. Scopulu ce avea turcii cu acestu registru era invederatu, de aceea casulu acesta dete multu de lucru, in càtu lunile Iuliu sî Augustu se petrecura aprópe numai cu certele consiliariloru asupra modului, cu care ar potea scapa tiér'a de pericolulu ce'i amerintiá din partea turciloru, carii cá si nemtii, cercá tóte calile spre a se incuiba totu mai afundu, pàna ce o aru peface cu totulu in pasialicu turcescu. Intr'aceea pe Rosalii se reintorsese sî Chr. Pascu dela Constantinopole. Ioanu Bethlen lauda multu pe acestu Pascu pentru curagiosulu seu patriotismu sî devotamentu, recunósce inse, cà meritele lui n'au fostu recunoscute dupa cuvenintia „corrupti hujus seculi vitio,” adaoge Bethlen.

In fine consiliulu lui Apafi se invoiesce abia, cá se provóce pe pasi'a din Oradea la una conferentia comuna prin plenipotentiaru; pasi'a inse respinge propunerea cu mare truffa.

Pe la finea lui Augustu principele Apafi pléca dela Ernotu spre a visita fortaretiele transilvane asiediate de catra Ungari'a. Caletorindu spre Cetatea-de pétra, primescè scirea, cà garnisón'a din Siemleu compusa mai totu din nemti desertori, se revoltase din cauza, cà talcharii de intendanti, liferanti sî oficiari omoriá cu fómee sî cu golatatea pe ostasi. Li s'au trimisu bani spre a li se numera restulu soldului.

La pag. 298 Ioanu Bethlen inca pastrà unu ecs. din cele mai scandalóse despre rapacitateá boieriloru din acelea tempuri. Ștef. Ebeni, consiliariu, comite supremu in comitatulu Clusiu, comandante de cetate in Clusiu, pe atunci celu mai bunu ostasiu alu Transilvaniei, zacea de unu morbu fórte greu. Faimosulu Pavelu Béldi, care mai tardiu jocà una rola atàtu de trista in istori'a patriei, nu astépta se móra Ebeni, nu respectéza neci impregiurarea, cà bolnavulu avea clironomi, ci cu siese díle mai inainte de mórtea lui merge la Apafi sî cere, cá mosiile lui Ebeni se i se dea si se se inscrie pe numele seu, alu lui Béldi.

Caletori'a lui Apafi pàna la Cetatea-de pétra insuflà ungueniloru grija mare, cà dóra elu ar voi se faca invasiune asupra loru, spre a'si resbuna de multele rele, càte facusera ei ardeleniloru. Apafi inse nu era omulu actiunei; asia in locu a intreprinde espeditiuni bellice, principele se reintórse cu consiliarii sei la Alb'a-Iuli'a, unde pe Septembrie conchiama éراسi dieta, pentrucá se védia éراسi de tributulu anuale si totu-odata de indestularea garnisóneloru confiniarie, pentrucá se nu se mai revolte vreuna totu de fómee si de golatate.

In acésta dieta se puse temeiu la ur'a si resbunarea dintre familiile Bánffy si Béldi, care 'si avù mai tardiu consecentiele cele mai funeste, atàtu pentru acelea familii, càtu si mai virtosu pentru patri'a nóstra, precumu acésta se intempla de comunu in asemenea casuri si precumu, acésta ne este cunoscuta si de airea.

(Va urma.)

Limb'a verde.

Pre candu respirámu aerulu si pulbreea scóleloru latinesci, ni se spunea multe despre puritatea limbei latine, despre etatile ei de pruncia si junia, apoi despre cea de auru, cea de argintu, cea de arama sî de feru. Mai tardiu luandu a mana scrierile lui P. Maioru, incepuramu se reflectamu la limb'a nóstra cea romanésca si se ne intrebamu, cà de unde o avemu sî cà óre este ea fíca, sora, séu chiaru mama a limbei latine clasice. Unii dintre noi credu cà au deslegatu acesteá cestuni, alții din contra tienu, cà inca suntemu departe de scopu. Intr'aceea partea publicului nostru, care a invetiatu càte ceva carte, vóindu a vorbi sî a scrie romanesce „mai cumu se cade,” ambla orbecandu pe unu campu neguros si intunecosu, éra unii din noi acestia, carii scriemu pentru publicu, vóindu se'lu invetiamu cumu se'si

vorbésca limb'a mai bine și mai frumosu, temendune inse totu-una-data, că se nu'i vetamamu cumu-va delicatulu audiū, adoptamu in scrierile nóstre dela același publicu totu feliulu de barbarismi, provincialismi rancedi de invecitati, pre langa aceea și neromanesci, voimu se ne acomodamu in espresiunile si fraseologi'a nóstra dupa gustulu și capritiulu tuturoru jupanese-loru din piati'a publica, alta-data érași maimutímu jargonulu capitalei Bucuresci, carele se vorbesce in clasele midiulocii, inpestritiatu si incarcatu astadi cu vorbe straine mai totu că si inainte cu patru dieci de ani, pre candu muscalii introdusesera prin cancelariile romanesci tóta terminologi'a oficiala rusésca in loculu celei de mai inainte grecesci și greco-slavonesci.

La acésta specie de limba bastarda francii la ei acasa ii dederu in bataia de jocu nume de limba verde.

Dara cumu? Se póte óre, că și francii se aiba limba stricata, bastarda, séu jargonu, precumu dícu ei?

Cá se tacemu de provincii, unde in parte mare se vorbesce una limba, pe care locuitorii din Parisu abia o pricepu, dara chiaru limb'a poporului din Parisu diferesce atátu de multu de limb'a francésca scrisa si vorbita in cercurile mai inalte ale societatei, in càtu scriptoriulu Dumas fiulu, in un'a din scrierile sale díse nu de multu că, „nu trebuie se confundamu limb'a parisiána cu limb'a francésca.)*

Și care se fia óre limb'a francésca?

Limb'a francésca este aceea, ce se vede adunata in Dictionariulu academiéi francesci, compusu odenióra de cei 40 „nemoritori,“ precumu dícu francii, apoi pastratu și aparatu cu cea mai mare grija totu de acei patru dieci membrii ai academiéi, că nu cumu-va se se furisizeze in elu vreunu cuventielu, carele se nu merite inmortalitatea**).“ „Limb'a francesca!“ acésta este una din espresiunile cele mai superbe ale natiunei francesci.

Éra limb'a parisiána? Este amestecata cu totu feliulu de cuvente, si mai noue, si mai vechi, adoptate nu numai din alte parti ale tiei, ci si din strai-natate, éra altele inventate acolea pe locu intre dife-ritele clase ale societatei, apoi multe adoptate si de càtra scriptorii asia numiti populari, de càtra cei carii scriu romane, precumu sunt ale lui Eugenu Sue s. a., séu comedii si fartie pentru teatrele suburbane. Nu se póte crede, cu ce usioratate adópta poporulu vorbele straine. Multe din acestea se iau mai antaiu numai cá din gluma, séu in bajocura, succesive inse audiulu multimei se dedà cu ele si apoi le si tiene câte 20 pana la 100 de ani, unele si mai multu, in càtu mai pe urma academi'a francésca vediendu că nu mai póte scapa neci ea de acelea, le face gratia de a le suscepe in dictionariulu seu; éra pre càtu

*) „La langue parisienne, qu'il ne faut pas confondre avec la langue française.“

***) Vedi despre Institutulu regescu din Franci'a, cumu și anume despre Academi'a francesca puținele date impartasite de mine in Nrii 20 et 21 alu „Transilvaniei“ din 1868.

tempu asemenea cuvente n'au intratu in dictionariulu academiéi, acésta le renumera intre barbarismi si le denotéza cu numirea de Argot. Atátu este de mare grija academiéi francesci si cu ea a tuturoru barbariloru si femeiloru de scientie pentru puritatea limbéi, prin urmare totu-una-data pentru ortografi'a si pentru fonetic'a ei! Dícemu si pentru fonetica, din cauza că francii luminati tienu fórte multu la pronunsierea limbéi loru asia, precumu aceea se pronuntia in cercurile cele mai de frunte ale societatei.

Asia dara francii au un'a limba codificata, precumu se codifica orice lege, adeca limba recunoscuta, legitima, éra alt'a necodificata, nelegitima, bastarda, copila de lele, limba verde. Acésta limba verde inca fu culésa de dn. Alfred Delvau intr'unu dictionariu*) compusu in adinsu numai spre a invedera și mai bine diferenti'a in materialu, care se afla intre limb'a francesca, representata in lini'a prima prin academi'a francesca, séu mai bine, prin intregu Institutulu Franciei, si intre limb'a cea amestecata a poporului din Parisu. Dictionariulu lui Delvau se inténde pe 514 de pagine, care inse coprinde nu numai simple vocabule, ci și multime de frase usitate in diversele straturi ale poporului pana diosu la asia numit'a „Cité dorée,“ adeca la clas'a sdrantiariloru (carii aduna sdrantie, trentie, petece, càrpe) si pana la clas'a femeiloru cunoscute astadi in Europ'a sub numirile de „demi-monde,“ „ces dames,“ „petites dames“ etc.

Fiendu-cà noi in Daci'a muntósa suntemu mai dedati cu limb'a germana decâtu cu celelalte limbe europene, vomu scóte aici din limb'a parisiániloru adeca din asia numit'a limba verde, câteva cuvente germane francite, séu déca ne este ertatu a díce asia, parisiánite. Asia poporulu voindu a numi pe germanu (pe nemtiu), in locu de Allemand, elu díce „tête de holz (capu de lemn), séu „schloffer“ (Schlaffer = dormitoriu), séu „schlaquer“ (Schlager = batetoriu, cu ciocanu etc.); „fifrelin“ coruptu din Pfifferling (firfira, banuti, lascaia); „l'ousticu“ din cuventulu Lustig, séu Bruder Iustig, cu care nemtii denotéza pe agentii de comerciū si de fabrice, carii alerga din tíera in tíera, adeca ceea ce in limb'a academica se díce „commis voyageur.“ „Speck“ (lardu, slanina), „choucroute,“ coruptu din Sauerkraut (verdia acra), „choucrouter,“ a manca verdia acra; „Kinslerlick“ insemna austriacu (din kaiserlich). Dela unu tempu incóce berea in Paris se numesce „un Dreher,“ adeca dupa numele proprietariulu berariei celei colosale din comun'a Schwechat dela Vien'a. Numele „Bismark“ se dede la unu feliu de vinu, éra „bis-marquer“ insemna a se porta, a lucra cu duplicitate, a se fatiari, a ambla cu síold'a.

Dintre cuventele originali inventate mai de cu-rendu insemnamu de ecs. „chauvin“ si „chauvinism,“ preste care dela unu tempu incóce damu adesea prin foile publice, pentrucà diaristii le-au adoptatu, buna-

*) Dictionnaire dela langue verte.

óra precumu adoptara bucurescenii dela Cusa incóce „Moftu“ si „Mofturiu,“ care insemna a vorbi fórte seriosu despre unu lucru séu de persóna, de care inse tie nu'ti pasa neci-decumu, séu a te preface suparatu pentru ceva, ce din contra, tocma ti-ar placea déca s'ar intempla. Chauvinisme in graiulu parisianu insemna amórea necumpatata catra Franci'a si urg'ia neastemperata asupra Germaniei. Lectorii nostrii voru fi observatu, cà de càtuvia tempu incóce natiunea magiara inca este mustrata pentru „Chauvinismulu“ ei, cu care se pórtá càtra alte popóra. Acestu cuventu esí mai antaiu din capulu lui Charlet, precumu esise „demi-monde“ dela Dumas jun. inainte cu 15 ani. „Frou-Frou“ este unu terminu esitu in lume numai din Octobre 1869 incóce, si insemna fisiailu unui vestmentu de metasa, cumu sí usiorulu tremuru ce ia pe cineva la audiulu aceluí vuietu. „Premier-Paris“ insemna de càtiva ani incóce articlulu carele ese in fruntea foiloru politice. (Vedi de acestea mai multe ecsemples scóse in folietonulu „Presei noue“ din 2. Iuniu a. c.)

Acumu pe langa dictionariulu limbei verdi din Parisu se mai luamu sí dictionariulu de cuvente straine adoptate in limb'a germana (Fremdwörterbuch), carele in editiunile mai noue coprinde câte 20 pana la 30 mii de cuvente; se mai ascultamu si cumu se vorbesce limb'a germana astadi in Berlinu si in Vien'a, séu si mai multu, cumu se vorbesce si se scrie de càtra invetiatiu Germaniei, si cumu se vorbesce ea in suburbiale Vienei, — se mai consideramu, cà ómenii au fostu totu ómeni in vechime, cá si in dílele nóstre, prin urmare cà si in Rom'a antica limb'a latina a literatiloru si a claseloru patriciane si aristocratice a fostu un'a, éra a poporului, a glóteloru, a suteloru de mii si milióneloru, a fostu fórte amestecata si modificata prin aceea ce academi'a francésca numesce in dílele nóstre „Argot,“ éra altií limba verde; — apoi din tóte acestea va póte judeca si nefilologulu, in ce stare si conditiune a potutu se fia limb'a nóstra romanésca alaturea cu cea latinésca, cá se dícemu asia, academica, pe tempulu lui Traianu si dupa elu pana la Constantinu m.

Calile ferate ale Romaniei in relatiune càtra ale Ungariei si Transilvaniei.

III.

Articululu 45 de lege, emanatu dela diet'a Ungariei, dupace ficséza, precumu amu aratatu mai in susu, punctele principali ale liniei de cale ferata orientala si ale altoru trei ramure, apoi in § 2 mai prevede totu pentru Transilvani'a alte câteva linii, cumu si unele eventualitati in viitoriu. Pentrucá in deductiunile nóstre se putemu fi mai chiari, vomu traduce aici din acelasi § doue alinii. Cuprinsulu acelora este:

„In casu candu statulu ar cere continuarea liniei principale dela Brasiovu inainte pana la fruntari'a

romanésca si respective inpreunarea aceleia cu invocatele cali ferate romanesci, concesionarii sunt totu deodata ascurati, cà la construirea liniei, care duce dela Brasiovu la fruntari'a romanésca, li se va recunosce loru dreptulu de prioritate sub aceleasi conditiuni; tíer'a inse luandu in consideratiune temeurile importante, care predomnescu in tempulu de fatia, isi reserva asupra acestei eventualitati dreptulu liberei deliberatiuni.“

„Mai departe concesionariloru li se acordá privilegiulu pentru construirea ramurei, care duce dela Clusiu la Bistritia, si acelei dela Brasiovu pana la Giurgiu-Sant-Miclausiu, in fine pentru continuarea liniei dela Têrgulu-Murasiului (M.-Vásárhely) pe valea Murasiului in susu.“

Va conveni ori-cine cu noi, cà alinia antaia din acelu § de lege este destulu de misteriósa; din contra: alini'a adoua, cetita cu chart'a in mana, ne arata invederatu, cà calea ferata orientala din Transilvani'a inaintéza in trei ramuri càtra Moldov'a, éra spre Munteni'a nu se ramuresce de locu, ci merge numai pana la Brasiovu, éra de acolo face inte stang'a impregiuru, pentrucá se strabata de a lungulu secuimei pana in muntii, in care se afla apele minerali dela Borsecu.

Astufeliu suna legea din 1868, prin urmare nu potemu pricepe, cumu deputatii romani si sasi dela Pest'a suntu aplecati a dá crediementu mai mare cuventeloru dulci si blande ale domniloru ministrii atunci, candu aceia le spunu cà lini'a dela Brasiovu se va impreuna cu cea romanésca pe la Temisiu-Predealu, decátu cuventeloru legéi, mai virtosu candu nu este neci vorba de modificarea ei. Dara legea acésta in o parte a ei este misteriósa, oraculósa, precumu nu trebuie se fia neci o lege. Si cu tóte acéstea diet'a Ungariei in a. 1868 nu potea fi mai chiara in acésta cestiune: prudenti'a de statu si dorinti'a inflacarata de a ascurá in ori-ce modu si pe ori-ce cali viitorinlu, prosperitatea si predominarea neprecurmata a elementulu maghiaru, ii dictasera ei acelu oraculu din 1868. In acelu anu inca nu se sciá, cà Rusi'a se apropie prin patru linii ferate catra Galiti'a si Ungari'a, neci cà moldavo-romanii voru legá calile loru la Sculeni cu Rusi'a, neci cà acestia se voru abate dela vechi'a programa, dupa care densii se invoisera, cá din Transilvani'a se se deschida prin pasulu Buzeu pasagiulu spre porturile Dunarei. Ungurenii inse totu invetiasera ceva din trecutu; ei, cá si tóte celelalte popóra, isi mai aducu amente fórte bine de invasiunea rusésca din an. 1849 in Transilvani'a, cumu si de cea din an. 1853, candu óstea rusésca intrá si trecú prin Moldov'a, cá si cumu ai trece prin unu satuletiu desiertu de locuitori; asia gubernulu si diet'a díse: „ori voru avea moldovenii cali ferate ori nu, ori va voi Romani'a se'si lege calea sa ferata cu cea transilvana ori nu, noi se ne apropiemu pe trei parti càtra Moldov'a, pentrucá pe la fruntaria ei se tienemu in siachu pe Rusi'a. Urmandu astufeliu prin secuime inainte, mai tragemu si alte folóse eminente, cà-ci

prin acele cali ferate ridicam valórea pamentului locuitu de elementu nostru, ajutam atátu pre proprietarii mari, càtu si pre cei mici, intindemu numerosului proletariatu secuiescu midiolóce multiple de viétia, asecuramu ecistentia si prosperitatea acelei nationalitati, care este membru alu corpului nostru, éra la casu de nevoia ii damu arme in mana si'lu prefacemu in avangarda spre Moldov'a; preste tóte acestea preparamu si regenerarea elementului secuiescu, asiediatu in Moldov'a din tempuri vechi, éra astadi periclitatu in individualitatea sa nationala. Se facemu unguni si din petre, a dísu regeneratoriulu nostru comitele Stefanu Szécheni, éra noi suntemu ecsecutorii testamentului seu!⁴

Vedeti dara, cà ori se aflá valea Trotusiului in Moldov'a, ori airea, de ecs. in Asi'a, diet'a unгурésca totu decidea aceea ce se vede in citat'a lege din 1868. Ce vi se pare inse, cà déca nu intrevenea unu lucru cu totul neasteptatu, sambata 9. Aprile—28. Martie, era se se inchiaia conventiunea preliminaria intre gubernulu romanescu si intre celu unguurescu pentru incopcierea calei ferate la punctulu Uzu cu ceea ce e destinata a se construi in Adjudu si Térgulu-Ocnei pe valea Trotusiului.*)

De unde acésta graba mare? Este adeca prea bine sciutu, cà calea ferata orientala prin Transilvani'a pana la Brasiovu abia va fi gata pe la finea a. 1872, adeca preste trei ani, éra ramura dela Brasiovu la Uzu, numai cu sacrificiu mare s'ar puté deschide in alti trei ani, din cauza cà pe terenulu celu fórte muntosu in partea transilvana lucrarile tehnice voru fi terminate cu cele mai mari greutati, apoi inginerii casei lui Carolu Warring & Comp. abia in asta primavéra incepura a face studie preliminare pe dís'a linia inainte. Nu credemu se ne póta dá respunsu indestulatoriu la acésta intrebare neci dnii ministrii de finantie, neci ai comunicatiuniloru si ai comerciului din Bucuresci, din Bud'a-Pest'a si din Vien'a, pentrucà respunsulu loru ar trebui se stea din mai multe caiete séu si tomuri de studiuri tehnice, cumu si din bugete, care se nu suferé de tuberculósa, in fine in consimtiulu nn numai alu domniloru din statulu magioru si alu unoru proprietari mari, ci si in opiniunea aceloru clase de locuitori, prin ale caroru mani si condeie se intorcu sute de milióne pe anu, din ale caroru pungulitie intra alte sute de milióne in tesaurulu statului, celu totudeauna flamandu si setosu, carii in fine nu prea simtu vreo placere, candu vedu cà, de si statulu este aprópe innecatu in datorii, totusi unii ómeni inca totu mai simtu o adeverata mancarime de a'lu umili, voindu a'lu face debitoriu in-

*) Acestea le scriam in 1/13 Aprile a. c., aflandume in Bucuresci, unde tocma pe atunci decurgea negociatiunile. Dupa aceea s'a inchiaietu totusi una conventiune preliminaria in urmarea intrigeloru generariului Klapka; mai tardiu éra adormi lucrulu atátu din caus'a caderei ministeriului A. Golescu, càtu si mai virtosu din caus'a mai multoru blastematii descoperite la edificarea caliloru ferate, cumu si din alte cause.

solventu la companii private din strainatate pe câte unu seculu inainte.

Pe càtu pricepem noi logic'a unгурésca, tocma pre atata recunóscemu drépt'a dorintia a moldoveniloru de a'si esplóta cu folosu càtu se póte mai mare salinele loru din valea Trotusiului; nu pricepem inse de locu, pentru ce din acésta cestiune, curatu locala, se se faca cestiune internationala, si mai puçinu ne tuia capulu, pentru ce decisiunea asupra impreunarei liniiloru la Uzu era se fia precipitata cu capulu in josu cu patru séu cincii ani mai inainte de a fi gata multimea liniiloru ferate, câte s'au votatu dela 1865 incóce atátu in Bucuresci, càtu si in Pest'a. Se póte cà dóra secretulu acestei precipitantie se va fi aflandu undeva in vreunu scrinu de alu ministriloru de esterne; ar fi bine inse, cá corpulu legislativu se reflecteze si pe acei domni ministrii, cà in orice casu si la orice eventualitate muntii si valile dintre Transilvani'a si Moldov'a au se remana in veci totu aceea, care au fostu dela inceputulu lumei, si cà câte-va sute kilometre de síne de feru din o parte si din alt'a, nu alteréza intru nimicu situatiunea; sínele de feru ajuta celeritatea misicariloru pe càtu si pana unde le are cineva in dispositiunea sa; rezultatele loru inse remanu la totu casulu in absoluta potestate si dispositiune a provedintiei.*)

Documente istorice transilvane.

La lungele cataloge de documente istorice, câte se publicara in acesta fóia in cei duoi ani trecuti, mai adaogemu inca si acestea:

E Registris Archivorum III. D. Com. Jos. Kemény.

An. C.	De Valachis.
1404.	Valachi. Reg. Arch. T. III. pag. 25.
1413.	" " " " pag. 28.
1435.	Rutheni. " " T. II. pag. 146.
1437.	Decimae Valachorum Reg. Arch. T. III. pag. 162.
1437.	Nonae " " " " " " 162.
1437.	Urbarium " " " " " " 162.
1437.	Valachi ibid. Reg. Arch. Tom. III. pag. 162 & 201.
1456.	Quinquagesima " " " " " " 81.
1460.	" " " " " " 72.
1472.	Valachi " " " " " " 395.
1534.	Vigesima Regia " " " " " " 71.

*) De trei luni si mai bine de candu amu publicatu acesti articuli in „Romanulu,” in cestiunea caliloru ferate transilvane si moldavo-romane au esitu la lumina unele adeveruri de fórte mare importantia. Ministeriulu unguurescu inca neci pana astadi nu a pusu pe nimeni cá se faca studiu technicu pintre strimtorile si muntii pasuriloru transilvane, prin urmare din acestu punctu de vedere tóte negociatiunile sale cu ministeriulu Romaniei au mersu totu asia orbesce, cá si ale ministeriului romanescu. In lucrarile caliloru ferate, atátu a le lui Offenheim, càtu si a le lui Stroussberg s'au descoperitu defecte enorme, din care cauza pe linia Sucéva-Iasi s'au si intemplatu catastrofe cumplite, care au costatu vietii de ómeni. Totu de atunci incóce secunii spusera curatu in foile loru, cà loru nu le pasa nimicu, déca comerciulu Brasiovului se va si ruina cu totul. Dara atunci si ei sunt ruinati.⁵

1569. Valachor Eppus Alba-Juliae Paulus Tordasi Reg. Arch. T. IX. p. 172.
 1581. Valachorum Eppus Albae, R. Arch. T. IV. p. 11.
 1608. " " Száva " " " p. 56.
 1614. " " Clastrum in Remete R, Arch. T. IV. p. 62.
 1628. Boeronatus, Reg. Arch. T. II. p. 334, item 1675 p. 332.
 1631. Valachorum res Eccl., ibid. T. II. p. 324, item 1648 p. 325, 1657 p. 327. 1663 p. 483. 1677 p. 333, 1679 p. 333.
 1635. Szabadosones Equites, Reg. Arch. T. II. p. 249.
 1651. Valachi advenae ibid. " " " " p. 128 Quod sic sonat: Obligatoriae de jobbagonum quorumdam advenarum valachorum in Alma-Kerek de 27. May 1651.*)
 1653. Valachorum Popae, Reg. Arch. T. I. p. 129.
 1682. " " " " " p. 129.
 1699. Bastyasones Reg. Arch. T. II. p. 336.

Culegere de documente istorice din anii 1848 si 1849.

Revolutiunile anului 1848 au strabatutu in vieti'a publica si privata a poporaloru europene multu mai afundu si in proportiuni neasemenatu mai mari, decâtu ori care alte revolutiuni si evenimente de interesu generale, din câte a consemnatu istori'a până in dilele nóstre. Neci reformatiunea religiósá din secululu alu 16-lea si neci revolutiunea cea mare francesca dintre anii 1789 si 1792 n'au fostu in stare se cutremure din fundamentu pe tóte popórale europene, precumu le a cutremuratu an. 1848, cà-ci dinaintea ideiloru si principialoru propagate in acelu anu cá prin iutiél'a fulgerului, nu s'a potutu apara neci in-

*) Advenae valachi = valachi venetici. Acestu feliu de expresiuni aflate ici coela in unele documente au datu ocaziune la mai multí compatrioti de ai nostrii unguri si sasi, cá se deduca din ele, cà intregulu poporu romanescu (populus valachicus), càtu se afla astadi in Transilvani'a, ar fi unu poporu veneticu, adeca trecutu încóde din tierile romanesci.

Este bine sciutu, cà la noi până acumu istori'a patriei scrisa asia precumu o vedemu, a statu in sierbitiulu oligarchiei, a coprinsu si mai coprinde inca numai atàta càtu a placutu celoru mari, prin urmare de adeveru a fostu vorb'a numai conditionatu, éra la folosirea documentelor a lipsitu orice critica sanetósá. Intocma asia s'a intemplantu si cu documentele de natur'a acestui de aceia.

Dara, vedi bine, cà uneori au fostu si in Transilvani'a „valachi venetici,” precumu au fostu si magiari si sasi venetici, si inca de acestia cu diecile de mii. Mai antaiu cà pe la noi veneticu se numesce pana in dio'a de astadi inca si acela, care'ti vene tie de aci din tiéra, de preste Oltu séu Murasiu, si se asiedia in comun'a cutare; dar apoi pre càtu a tienutu domni'a turciloru in Banatu si in Ungari'a, toti locuitorii càti scapá de acolo intre muntii Transilvaniei, trecea la noi de venetici, precumu trecea si ardelenii de venetici, candu scapá de tirani'a domniloru in partile Ungariei. Preste acésta chronicele arata, cumu aristocratii furá si rapea unii dela altii sate intregi, mutandu pe locuitori de pre una mosi'a pe alt'a. Dupa chronice si documente na numai unu numeru mare de sate ungresci, ci toema si locuitorii magiari din orasiile Turd'a noua, Sicu (Szék), Desiu, una parte mare din Clusiu etc. etc. sunt venetici, adusi de voia de nevoia numai in sec. 16 si 17 din Ungari'a si asiediatu in Transilvani'a. Intocma asia au venitu uneori si romani si chiaru ruteni din Maramuresiu in Transilvani'a, éra cà se fie venitu vreunii din tierile romanesci, acestu lucru este fórte greu a'lu documenta. Totudeauna din romanii transilvani indigeni si amu potea dice autochtoni, au esitu din patri'a loru constrinsi de mari calamitati, persecutiuni si tiranice maltratari. Éca chiaru astadi, adeca in dilele nóstre, cumu striga unii moldo-vlachi prin foile publice, cà pentruce trecu atàti ardeleni in tiér'a loru.

sasi Rusi'a, neci Turci'a, éra sociulu acestora, impe-riulu austriacu, s'a sgduitu intru tóte partile sale, muri cumpliti ai absolutismului profanu si eclesiasticu, au caditu in ruine, lantiuri infioratórie ale feudalismului si ale unei oligarchiei inbuibate si totusi totudeauna nesatiósé s'au sfarmatu cá si cumu aru fi fostu oxidate prin electricitate; tóte incercarile desperate de a le restaura si a le da vechi'a loru taria si potere au remasu până acumu desierte, pentrucá cuventulu corpu s'a facutu, éra popórale incepura se pricepa vocea celora, carii până atunci strigá in desiertu, până candu séu capetele loru cadea in tipsi'a Erodiadei, séu in casulu celu mai bunu ajungea straini in patri'a loru si fugari pe pamentu, cá unu Sincai, Lazaru, Nestoru, Murgu si altii fórte multi romani si neromani.

Natiunea daco-romana inca a fostu scuturata si desteptata in anulu 1848 din letargi'a, din somnulu seu mortaretiu intr'unu modu si cu intensitate, precumu nu i se mai intemplase neci-unadata, póte neci in una miie de ani. Poterea evenimentelor din anii 1848 si 1849 o au simtitu in casuri nenumarate inca si pruncii din fasia. Actiunea cea mai poterósá si decisiva a poporului daco-romanescu se manifestá in Transilvani'a, unde si tirani'a cadiuse mai cu mare greutate si mai indelungatu pe cerbicea lui. Era tempulu, pentrucá poporul acesta demnu de alta sórte multu mai buna, se scuture una-data prin propriile sale poteri acelu jugu spurcatu, atátu spirituale càtu si corporale. Óre inse avea elu atàta potere, éra déca cumuva o avea, sciá elu cà o are, si déca sciá acésta, era elu si preparatu prin educatiunea sa nationale, sociale, politica si militaria, pentrucá se'si intrebuintieze poterile si tóte facultatile sale bine si intieptiesce, spre a'si arunca fundamente durabili pentru ecsistenti'a, viitoriulu si prosperitatea sa?

La unele din acestea intrebatiuni ni se da respunsu limpede prin rezultatele adunariloru nationali dela Blasiu din Maiu si Septembre, dela Orlatu si Nasaudu, dela Abrudu si Brasiovu*), cumu si prin devotamentulu aceloru sute si mii de daco-romani din Transilvani'a, carii incependu dela venerabilele protopopu Turcu spendiuratu la Clusiu, pana la cei din urma inpuscati in a. 1849 la Uiór'a si aruncati in Murasiu, au mersu inaintea mórtei, cá si cumu aru fi mersu inaintea altariului la s. cuminecatura. Asia dara consienti'a nationale se desteptase si spiritele era determinate a suferi si mórtea cu scopu de a recastiga libertatea nationale. Mórtea fu infruntata; noi inse nu cunóscemu, déca barbatii actiunei din 1848⁹, au si priceputu a se folosi de evenimente asia, in càtu rezultatele se corespundia marimei sacrificiului, cu alte cuvente, déca ei au si fostu dotati cu intieptiune si prudentia politica, càta se cere in circumstantie atátu de estraordinarie, precumu au fostu acelea create prin catastrofele aceloru dile. La acésta cestiune de importantia suprema are se ne respundia istori'a.

*) Aprópe de Brasiovu la comun'a Dêrste.

Inse care istoria? pentru că daco-romanii preste totu si cei din Transilvani'a in specie, inca nu au apucatu a'si scrie istori'a a. 1848 si 1849, care de s'ar scrie bine, cutezu a dice că ar trebui se aiba pentru noi valóre câtu una scrisa pe unu seculu intregu, din care lipsescu evenimentele extraordinarie. Avemu câtu-va materialu istoricu fôrte bunu, pastratu in foile nôstre de atunci*), in publicatiunile ddloru A. Tr. Laurianu, Alecsandru Papu Ilarianu si inca unele esite intre anii 1848 si 1852. Ôre inse numai atâtea sunt faptele daco-romanilor, demne de a fi pastrate in istori'a nôstra? Ôre numai atâtea se fia materialulu nostru istoricu din acei ani ai revolutiunei generali si ai reactiunei compacte, resbunătorie asupra celoru buni, că si asupra celoru rei? O nu, ci acelu materialu trebuie se fia insutitu mai copiosu si pôte totu asia interesante, că si celu cunoscutu nôue pâna acumu. Inse unde se va fi mai aflandu asemenea materialu? In archivele cele arse firesce că nu'lu vei mai afla; elu inse s'a pastratu la unele locuri scrisu, éra un'a parte mare se mai pastréza inca in vii'a memoria a aceluor barbati, carii au luat parte activa in evenimentele de atunci si carii se mai afla in viétia. Le voru inpartasi ei conationaliloru mai inainte de a fi chiamati din acestu peregrinagiu pamentescu? Eu nu sciu; ceea ce sciu inse este cunoscutu si lectoriloru nostrii, că adeca generatiunile care ne succedu nôue acestora, carii amu scapatu pâna aici, ne ceru cu totuadinsulu documente din anii 1848 si 1849. Ele au la acésta dreptu cu atátu mai mare in casu, candu se voru decide a nu se abate ninjicu din calea nationale, si nu voru suferi că se fia seduse de vocea Sirenei, ce se numesce Cosmopolitismu, si voru pretiui limb'a daco-romana mai pre susu decâtu viétia, din cauza că fara aceea totu nu este adeverata viétia, ci numai umilire si abiectiune. Mai este si alta cauza fôrte seriôsa, pentru care noi trebuie se ne adoperamu a culege barbatesce la materialu istoricu din anii emanciparei nôstre nationale, éra aceea e, că compatriotii nostrii magiari si germani publica neincetatu chronice, memoriale, episóde din batalii, monografii, biografii, acte publice si secrete de acelea, din care istoricii lor se fia in stare de a compune insasi istori'a. Acestea colectiuni publicate atátu mai de inainte, câtu si mai virtosu dela an. 1861 încóce, se inmultiescu pe fiacare anu, in câtu ele adunate la unu locu facu si pâna acumu una mica biblioteca. Acei daco-romani, carii cunosc limbele compatriotiloru nostrii, voru fi observatu, că colectiunile magiare si germane coprinde multe date, uneori chiaru documente si despre daco-romani; inse Ddieule, cu ce usioratate, despretiu, lipsa de conscientia sunt acelea comunicate, cumu ele scalamba si cumu intuneca adeverulu. Abia ici colea vei afla câte unu publicistu de aceia, carii respecta adeverulu, pentru că au invetiatu a se respecta pe si-

*) Gazet'a, Fôia, Organulu luminarei, Bucovin'a, pentru Transilvani'a si mai multe altele pentru Moldov'a si Munteni'a.

nesi. Acestora si aceluora suntemu datori a le spune si a le comproba domni mei, că fara concursulu nostru alu daco-romaniloru este absolutu preste potentia a se mai serie istori'a patriei nôstre comune. Atâtea istoria, căta s'a scrisu si pana acumu fara confaptuirea nôstra, nu este neci-decumu istoria, ci este numai una acumulare de fragmente istorice, aglomerate unele in altele, că si cumu le ar fi adusu unu diluviu, fara ordine, si cu prea puçina critica. Noi amu fostu totu-deauna aici pe acestu pamentu udatu si ingrasiatu, adeca aparatu si conservatu si cu sangele ânimei nôstre, suntemu indigeni, séu déca voiti, chiaru autochtoni; amu avutu aici si noi rolele nôstre, actiunea nôstra, amu luat parte la evenimentele, că domnitori séu că domniti, dupa cumu s'a intorsu rôt'a fortunei in devolutiunea timpiloru, destulu că avemu si noi dreptu nedisputabile la multe pagine in istori'a patriei; acelea pagine trebuie se se scria, se se impla, in colori lustróse séu intunecóse, négre séu rosii, dupa natur'a evenimentelor, la care amu participatu noi si mosi de stramosii nostrii.

Rol'a nôstra istorica la care ne destinase Provedenti'a in anii emancipatiunei, a fostu eminentu nationale si patriotica. Acésta fusese convictiunea mea pe atunci, aceea si mi-a remasu si pâna in momentulu acesta. Dara o amu ecsecutatu noi cu destula intieptiune si prudentia? Acésta intrebare o mai repetiescu un'a-data in interesulu adeverulu, in alu nostru si in alu patriei nôstre.

Se ne respundemu domniloru noi insine, mai inainte de tóte prin publicare de acte si documente câtu se pôte mai multe, autentice, interesante, meduvóse, reversatórie de lumina, instructive pentru generatiunile care ne succedu nôue si care le voru succede lor.

Amu vediutu ici colea facénduse câte una incercare de a se descrie câte unu episodulu istoricu numai din informatiune verbale; din acelea incercari inse amu cunoscutu si astadata câtu de nesigura este traditiunea, si cumu prin aceea adeverulu istoricu se pôte altera indata in adno'a generatiune, in câtu uneori abia mai poti distinge intre istoria si fabula. Asemeni traditiuni se le lasamu mai bine se móra, decâtu se se védia alterate, de ees. că in Plutarchu séu in Titus Livius, candu descriu evenimentele care s'au petrecutu cu câte siese séu siepte seculi mai inainte de ei.

Se mai pôte intempla, că se damu si preste unele documente, care la neci unu poporu inzestratu cu educatiune politica si cu tactu sanetosu nu se publica, pre câtu tempu cei compromisi greu prin ele in partea morale a lor, se mai afla in viétia; dara, unele că acestea se pastréza la locu siguru, pentru că se judece despre ele alta generatiune mai scutita de pasiuni personali si mai neinteresata. Din contra documentele care au a face numai cu defecte si erori politice, se scotu la lumina ori si candu.

Disertatiunea dlui secretariu ministeriale Lad. Vajda,
citita in adunarea gener. din an. 1868.

Prea onorata adunare generala!

Cu ocasiunea adunarei gener. a asociatiunei din an. tr. 1867, tienuta in Clusiu, imi luasem volia a pasi la midiulocu cu una disertatiune modesta, in care s'a pertractatu despre doua obiecte mai principali.

Unulu cuprindea acea intrebare ca, dupace cu privire la crescerea tenerimei noastre studiöse, pana acumu, cu puçine esceptiuni s'a portatu grija mai multu numai pentru desvoltarea mentala, era pentru nobilitarea animei prin deosebite midiuloce speciali, si pentru vengioasa crescere trupesca a junimei nu s'au portatu cu atata atentiune, cata ar fi fostu de doritu, prin ce midiuloce s'ar putea efeptui, ca tenerimea nostra studiösa se se desvolte in roborea trupului, si cu ce midiuloce speciali amu putea se versamu in anim'a acelei tenerimi unu sentiü profundu de religiositate, amörea de patria, iubirea si alipirea fidela catra natiunea nostra, devotamentulu pentru patria, natiune si pentru binele publicu? si cum amu putea se inradacinamu in modu neestirpabile in anim'a loru sentiulu de onöre si sentiulu de recunoscientia, ca asia se cresca din ei ömeni in multe privintie cu multu mai intregi, decatu este generatiunea presenta?

Ceealalta parte a meditatiunei mele susu memorate se invertise pre langa acea intrebare, ca öre prin ce midiuloce amu putea impedeca seracirea ce se ivesce ici si colo in mesura inspaimantatoria la poporulu romanu? si cumu amu putea lucra cu succesu, pentrucä poporulu pre cale iertata si onorifica se ajunga la o stare mai buna materiala?

Acestea au fostu nesce intrebari despre atari obiecte, despre cari se póte vorbi si scrie förte, förte multu.

Asta e caus'a, ca meditatiunea mea de atunci deveni atatu de voluminösa, in catu pre langa obiectele multe, ce stau in desbaterea adunarei generali din Clusiu, mi-a fostu cu nepotentia, ca pre langa pertractarea obiectelor meditatiunei mele, se potu trece si la desfasiurarea unoru propunerü, cari stau in strinsa legatura cu meditatiunea mea si curgeau din rostulu aceleia; ma neci nu ajunse tempulu, ca se se cetesca meditatiunea mea pana la finea ei.

Pr. on. adunare va fi cu indulgentia, ca se enumeru cu asta ocasiune unele puçine din acele propunerü, si pr. on. adunare mi-va iertä, deca din cauza ca se aiba inticlesu propunerile mele, me aflu silitu barem in scurtu a le si motivä, de si motivele au fostu desfasiurate in lungu si in latu in an. trecutü.

Se fia liniscita pr. on. adunare, ca nu voiu abusä cu patientia. Deca meditatiunea mea din Clusiu a fostu prea voluminösa, discursulu meu de acumu sta relativamente numai din puçine cöle, si-lu voiu terminä in scurtu.

I.

Incepu domniloru si fratiloru cu aceea, ca deca nu voimu se ne amagimu, cauta se recunöscemu cu dorere, ca langa natiunile cele adeveratu culte, suntemu remasi inca in multe privintie tare indereptu. In catu porta vina la acösta sörtea cea nefavorabila, vitrega, de care amu avutu de a suferi intr'una lunga serie de secluri, si in cata parte portamu insusi noi vina prin prea puçinu zelü in propasire — e de prisosu a mai desbate aici. — Destulu e, ca se ve tragu atentiunea la acelu adeveru, ca in seclulu presente — unde alte natiuni mai culte si mai energiöse cu atata repediune mergu inainte — deca nu voimu a ne espune perirei si absorbitiunei, trebue se ne silimu cu indiecite poteri, la propasire. — Noi nu ne potemu multiami cu o inaintare inceta, ci ca unu poporu micu, incungiuratu de atatea popöra mari, parte cu multu mai civilisate, cauta se nisuimu a face in tempu scurtu pasiuri mari inainte pe calea culturei. — Noi nu avemu poteri prisositörie. — Nu e destulu se se trudesca numai unii puçini dintre ai nostri pentru benele comunu, pentru avantarea intelectuale si materiale, ci trebue se generalisamu intre fiii natiunei nostre — in catu numai e posibilu — silinti'a de rapede inaintare; fiendu-ca numai asia, deca vomu putea destepta insufletire in cei mai multi dintre noi si o viua interesare si conlucrare spre binele comunu, numai asia vomu fi in stare a repara grabnicu cele intrelasate din secluri, si numai asia vomu putea arata dupa trebuintia in tempu scurtu rezultate mari de progresu. Tempulu e scumpu; nu e destulu, ca ponendu temelia la o crescere corespundietoria a generatiunei celei june, se asteptamu pana ce o atare crescere va aduce rezultatele sale dorite in viitoriu; ci deca nu voimu a intardia, cauta se implenimu si noi, generatiunea presenta, datorinti'a nostra: Avemu dara de a ne folosi de tote atari midiulocele oneste possibili, dela cari potemu spera unu resultatu de a ne mantui de prea latia, nefericit'a nepasare, si de a destepta indemnulu spre conlucrare la inaintarea natiunei nostre. — Acumu dupa cele susu atinse fia'mi domniloru concesu a vorbi despre recunoscientia; adeca de virtutea cea mai frumösa, a carei esercitare visibile si solemnä totu-odata e si unu midiulocu förte bunu pentru estirparea prea daunösei nepasari, si prin urmare e unulu din cele mai puternice vehicule pentru prosperarea natiunei nostre.

Ce e recunoscientia? n'am la ce se o esplicu; o scimu noi cu totii.

Nu voiu se esplicu neci atata, ca precumu unu individu datoresce recunoscientia benefacutoriloru sei, asemenea datoresce si o natiune acelora, cari s'au facutu benemeritati pentru dens'a. Vreu se spunu numai atata, ca acea natiune, care nu este petrunsa de acestu adeveru, isi pregatesce insasi decadentia; ca-ci natiunea aceea, ce nu se arata recunoscütoria, nu nu-

mai pecatuesce in contra unei virtuti frumóse, ci nefolosindu acestu vehiculu nepretiuibile spre inpintenarea silintiei de conlucrare la benele publicu, ba inadusindu si in fiii sei mai buni sentiulu de devotamentu si voli'a de a sacrifica pentru benele, inaintarea si infflorirea natiunale; lucra prin acésta in contra interesului benelui si in contra venitoriului ei propriu.

Si óre lipsesce in sinulu natiunei nóstre virtutea recunoscintiei? — Candu asi afirma asia ceva, asi vorbi unu neadeveru.

Nu, acésta virtute nu ne lipsesce, ba este tocma o caracteristica a romanului, cà tiene amente benefacerile avute si injuriile suferite.

Nu recunoscinti'a ne lipsesce domniloru, fara ne lipsesce noue altu ceva. Gresial'a nóstra este, cà sentiulu de recunoscintia in cele mai multe casuri 'lu ascundemu in adenculu ànimei, in locu se'lu manifestamu serbatoresce.

De vomu pune in comparatiune tributulu de recunoscintia si de onorare, care-lu aratamu noi, si care-lu arata celi de alte natiunalitati catra barbatii, cari cu sacrificiele sale facute pentru baserica si natiune, si-au castigatu merite mari si nume nemortoriu: la acésta paralela remanemu noi romanii de parte indereptu.

Asiu potea aduce sire intregi de ecsemples spre a proba asertulu meu, dar pentru brevitare me restringu numai la câteva ecsemples.

Nu e dreptu óre, cà compatriotii nostri de alte natiunalitati, déca cineva dintre ei sacrifica numai câteva sutisióre spre vreunu scopu bunu: se silesco a-si manifestá espresionile de multiamita in felurite moduri; cu multimea le descriu in tóte diurnalele etc.? Éra cine a facutu o fapta si mai insemnata, i esprima recunoscintia la numele acelora cu tóta solemnitatea posibilu, si implu cu faim'a benefacatoriului — asia dicându — lumea intréga etc.?

Si óre ce facemu noi? óre ne aratamu cu asemenea multiamire visibile pentru benefaceri? si óre impartasimu de atáta recunoscintia inca si pre celi mai demni barbatii, cari in folosulu scóleloru nóstre, séu pentru alte fundatiuni pie, au daruitu cu miliele, ori si-au daruitu tóta averea loru cea insemnata? si óre nu ne amu indatinatu fatia cu acestea daruiri si fundatiuni inca a cercá si a mesurá cu destula scumpe multiamirea càtra fundatori si benefacatori generosi — mai puçinu cu ochilarii si mesur'a natiunale, decâtu cu cea confesiunale?

Numai mai anu s'a intemplat domniloru, cà unu negutiatoriu bravu cu numele Nedelcoviciu cu brav'a sa socia Catarina Haupt si-au testatu averea (ce se suie la mai multe milie) pentru folosulu instituteloru romàne gr. orientale de invetiamentu. Despre acésta daruire — de'mi aducu bene amente — s'a facutu amintire mai pre largu si cu tóta recunoscinti'a cuventiósá in „Albin'a“ si mai pre scurtu si in „Telegrafulu romanu;“ candu din contra ce-

lelalte diurnale romane s'au indestulatu a-o inregistrá in dóue trei síre, fara neci o reflexiune, mai numai cá una faima de tóte dílele. Asemenea s'a intemplat chiaru si cu publicarea fundatiuniloru de mai multe milie, prin cari totu in anulu trecutú una dómna din Lugosiu si-a facutu numele demnu de aducere amente si recunoscintia etc.

Dar se nu stamu numai aici, ci se vedemu, càtu de multiamitori suntemu, barem catra memori'a acelorú barbatii demni de cea mai mare recunoscintia a natiunei si a basericei, carora avemu a le multiami si mai insemnate sacrificia?

Intrebu domniloru, óre memori'a unui episcopu Ioanu Bobu, care cu cea mai mare parsimonia si-a adúnatu veniturile, pentrucá averea adunata intru o lunga serie de ani se o sacrifica tóta spre fundatiuni salutare, se puna temeiu inaintarei clerului gr. catolicu, si a culturei natiunei nóstre, si fara de acarui donari si fundatiuni colosali clerulu gr. catolicu, institutele de invetiamentu din Blasiu si prin aceea insasi natiunea nóstra de buna séma nu s'ar aflá neci in gradulu acela alu culturei, precumu o vedemu de presentu; memori'a dícu a unui barbatu benemeritatu cá Bobu numai intru atáta o consideramu démna de celebratu, cá intru unu anu odata, singuru numai intru acelea baserice se se faca despre densulu amintire, in cari insusi densulu a lasatu fundatiune cá se se tiena in totu anulu càte unu parastasu? Asta nu e dovedirea recunoscintiei, ci numai o datoria inplinita pentru plata.

Dar catra episcopulu Vulcanu, carele mai cu séma prin fundarea gimnasiului din Beusiu si prin provederea cu ajutorintie a unei multime mari de studenti seraci romani atáta a ajutatu la inaintarea culturei natiunale si desteptarei romanismului intre confratii nostri din Ungari'a; care episcopu de pia memoria cu bunulu meu parente repausatu Ladislau Vajda neinctetu a statu in corespondintia, cá se recomande din Transilvani'a clerici zelosi romani, cari ne-degenerandu inca dela sentiulu curatu natiunale, se ajute a sustiené si a nutri acestu sentiu si in romanii din Ungari'a (ce de nu facea numerulu romaniloru adeverati de acolo, intre inpregiurarile in cari se aflau, scadea de buna séma cu o suta de ori mai tare, decumu a scadiutu până acuma), óre dícu unui episcopu prea vrednicu, cumu a fostu Vulcanu, damu-i noi tributulu de recunoscintia si de onorare, de nu solene, barem visibile intru mesura, in care ar meritá, candu vedemu cà au trecutú si trecu ani, fara de a'i vedé numele a i se memora de nu altucumu, barem prin gazetele nóstre?

Dar memoriei binecuvantate a unui dr. Ramontiai, din a le carui stipendia cu asia multi barbatii inteliginti s'a intaritu natiunea nóstra, óre impartasiesce i-se din partea romaniloru destulu respectu si óre se memoréza destulu numele lui cu recunoscinti'a meritata inca si de aceia, cari s'au impartasitu si se inpar-

tasiescu din fundatiunea lui, si caruia singuru au de asi multiami absolvarea scóleloru?

Si óre domniloru (cá pre mai multi neci se mai pomenescu), acelu Sincaiu, carele tóta viéti'a sa si-a santitu-o intru cercetarea si scrierea chroniceii nóstre natiunale, si prin diligentia sa cea de feru, asia a lasatu dupa sene unu opu, caruia de asemenea valóre in genulu seu eu nu cunosc altulu in literatur'a nóstra, si carele invetiandune originea si trecutul nostru, a avutu prin maretulu seu opu atàta inriurintia spre radicarea natiunei romane din adenc'a sa letargia si spre a insuflá sperantia in viitoriulu ei; óre, dîcu, acestu Sincaiu in viéti'a sa avut-a parte de respectulu, de care a fostu intru atàta demnu? óre n'a fostu elu silitu a-si porta desagii cu opulu seu nepretiuibile pre bàta de cersitoriu? au nu a fostu constrinsu a amblá din satu in satu, a pribegi din tíera in tíera si apoi a morí in cea mai mare miseria, in càtu posteritatea nu e in stare a-i aflá cu certitudine, inca neci mormentulu, unde dupa atàta suferintia amara si-a aflà repausulu? Séu déca in viétia nu ia datu sórtea vitréga a se potea bucurá de datornic'a recunoscintia a romaniloru, óre acumu dupa mórtea sa onorédiase numele lui de natiunea nóstra asia, dupa cumu ar meritá?

Dar óre bine e asia? — Ba, e fórte reu!

Avemu grija domniloru, se nu ne espunemu la o condemnare meritata a lunei, prin aratarea unui atare indiferentismu! si se avemu grija mare, nu cumuva se inveninamu insusi sufletulu sperantieii natiunei nóstre, a generatiunei nóstre june, crescîndu din ea, de si fara volia, chiaru prin ecemplulu reu alu nostru de indeferentismu, nisce ómeni nepasatori, lipsiti de virtutea recunoscintieii!

Precumu am spusu si mai de asupra, nu e destulu cá se semtihu recunoscintia catra barbatiu benemeritatiu pentru natiune si baserica, ci e de lipsa, cá acestu semtiu se-lu si manifestamu càtu de viu, fiendu-cà de una natiune cá aceea, care si in privintia celoru mai demni barbati nu se arata cu recunoscintia cuvenintioasa: intru una atare natiune fórte puçini se voru afla cá se aduca sacrificia pentru densa, si din contra se voru afla fórte multi, cari din ce in ce se voru cufundá si mai tare intr'o letargia si nepasare nefericita.

Ómenii suntu ómeni si nu suntu angerei. Numai arare ori se potu aflá ómeni cu ânima asia de nobile si cu o cugetare intru atàta radicata preste debilitatea omenésca, cari adeca considera datoriele loru catra natitne dintru unu punctu de vedere asia de inaltu, càtu se sacrifice pentru densa, numai cá se-si implinésca detori'a ce o au catra ea; facu bine numai cá se faca bine si neprivindu la aceea, cà óre barem posteritatea dale-va tributulu de recunoscintia si multiamire: se indestulescu cu acea recompensatiune, ce li-o da conscientia propria.

Noi recunoscintia nóstra catra binefacutoriia natiunei nóstre nu o prea potemu arata prin atari di-

stinctiuni esterióre si materiali, precumu o potu face asta alte natiuni, cari se afla in o pusetiune mai favorabile. Noi nu potemu asia de usioru radicá monumente pompóse, nu potemu dovedi multiamirea nóstra prin oferirea de bunuri mari, prevederi cu ranguri, decorari, si nu prea suntemu in stare de a ajutá cu diecimi de milie pre ei, ori pre orfanii re-masi ai aceloru barbati vrednici, ba afara de vreo doue municipie si cetati (in a caroru comitetu reprezentativu suntemu in majoritate), in altele neci barem prin alegerea de oficianti séu de membri onorari ai comiteteloru municipali séu de cive onorariu etc., nu prea potemu dovedi veneratiunea nóstra càtra atari barbati, cari conlucra spre inaintarea intellectuala si materiala a poporului romanescu, fôra mai multu numai prin alte distinctiuni morali potemu esprima recunoscintia nóstra. Dar asta o potemu face serbatoresce si intru unu modu, cá se se esciteze indemnulu morale si intru alti spre sacrificia maritimóse si fapte generóse, si cá se se intarésca in noi si in junimea nóstra reverentia si pietatea catra numele acelor, cari ne-au indatoritu de a fi memoriei loru recunoscatori inca si dupa mórtea loru, candu man'a loru ajutatória a subtrasu-o prevedintia divina dela noi.

Se nu fimu dar avari domniloru, a da espresiune recunoscintieii nóstre barem prin acelea midiolóce, cari ne stau in putere. Prin diverse fapte 'si potu meritá individii unei natiuni recunoscintia aceleia, dar i-o nu potu vorbi aici despre recunoscintia catra aceia, cari s'au destinsu prin lupte pre campulu de batalia, séu pre terenu politicu (pentru cari dóra va sci natiunea nóstra se'si arate cu demnitate recunoscintia sa), dîcu, nu pentru merite astufeliu castigat vorbescu acuma, ci vorbescu despre meritele ataroru barbati ai nostri, cari si-au castigatu titlulu de drépta recunoscintia prin inaintarea culturei, intemeindu séu ajutorandu institutele de invetiamentu, creandu stipendia pentru invetiacei lipsiti, si prin radicarea starei morale si materiale a poporului si aventarea literaturéi romane, pentrucà de recunoscintia pentru faptele acestora are datorica sacra de a se ingriji insasi asociatiunea nóstra, care este infientiatu chiaru pentru inaintarea literaturéi romane si a culturei poporului romanu.

Se-mi iertati pr. on. domni, déca me incumetu a face câteva propuneri simple si modeste, dar, precumu suntu convinsu — cu succesu salutaru realizabili, despre midiolócele, prin cari amu potea dá espresiune solemnna mai multu séu mai puçinu indemnatoriia, recunoscintieii nóstre:

1) Modulu celu mai usitatu spre a manifestá recunoscintia mai cu séma càtra binefacutoriia trecuti din viétia, ar fi radicarea de monumente maretie, ori de statue grandiose de bronzu, marmure, séu alta piétra cu inscriptiuni, corespundietorie memoriei si fapteloru nobili al loru.

Inse până ce ne lipsescu încă atâtea institute și alte mijloace spre propășirea națiunii române, până atunci împregiurarile noastre nu ne prea lierta, că se radicam atari monumente scumpe, grandioase.

Dar și deca amu putea strânge prin colecte atâtia bani, că se potemu radica cu ei monumente câtu de maretic, io neci atunci, afara pôte în forțe puține cazuri esceptiunali, nu mi-asi da votulu spre scopu că, pre candu avem lipsa de banii nostri spre a procură atâtea mijloace de înaintare, se bagam sume prea mari în atare pētra, ei asi vota la acea, că se radicam monumente simple, dar din materialu durabile și provideute cu inscriptiuni onoratorie și insufletitorie, și din parte-mi asi persevera, pentrucă partea banilor din colecta, care ar remanea prisosu, se se faca stipendia, ori fonduri de premia portatorie de numele onorandului. Asia s'ar eternisă numele binefacitorilor nu numai prin monumente, ci totuodata și prin atari stipendia; prin acēsta s'ar spori și mijloacele noastre de prosperare, și deca e dreptu că cei în Domnulu adormiti, din ceriuri dintr'o viētia mai fericita privescu în diosu la pamentu către acelia pre cari iau iubit, credu că însii acei ómeni de pia aducere amente cu multu mai mare bucuria aru privi una astufeliu de gloriificare a numelor lor.

Asia asi vota eu domnilor totu-unadata, pentrucă în privintia monumentelor suntu de parere, că nu acea da pretiu adevratu unui monumentu, că din ce materialu scumpu, cu ce maiestria și cu ce spese enorme s'a ridicatu, fara dă acea, că este scrisu pre elu, că pentru atari și atari fapte bune, sacrificia nobili, și de comunu folositorie s'au radicat din indemnulu recunoscintei, prin națiunea însăși, séu prin locuitorii unui tēnutu, ori prin órecare corporatiune morale, precumu e și asociatiunea noastră, că s'a radicat, dīcu, pentru gloriificarea memoriei benecuventate a acelor barbatii prea demni, prin colecte, facute de membrii națiunii recunoscătorie.

Deca adevratulu pretiu și influintia indemnatoria la fapte nobile ar sta în grandiositatea unui monumentu, atunci piramidele Egiptului aru trebui se destēpte între tóte monumentele lumei celu mai mare indemnulu spre fapte bune, și piramid'a cea gigantica a lui Cheopsu ar trebui se aiba efectu de a încungiurá memori'a lui cu o gloria sempiterna. Dar óre, acelu monumentu colosale produce elu în spectatorii sei acestea efecte? Tare me indoiescu despre acēsta. Din parte-mi credu că, de si caletoriulu se rapesce de o mirare, vedindu unu atare monumentu gigantic; de si pôte că unulu séu altulu semte a i se înaltia sufletulu seu, vedindu că mâni de ómeni au fostu în stare a ridicá unu atare edificiu colosale, unu monumentu pre care neci viforii mai multor milie de ani nu l'au potutu ruiná; de-si dīcu, caletoriulu se imple de mirare la vederea acelor piramide grandioase, inse în locu se fia indemnatu prin acea privire maiestósa spre marirea memo-

riei acelora, cari au lasatu se se edifice, și în locu că se destēpte acēsta vedere în densulu indemnulu și insufletire spre fapte nobili: cauta se se înfiorēdie aducēndu'si amente, că, aceia cari au lasatu se se zidēasca, au facutu acēsta numai din ambițiune, că se aiba spre sustinerea memoriei lor unu sepulceru maretiu, și au fostu în stare, spre ajungerea acestui scopu a privi pôte fara remuscare de sufletu, că cumu moru cu miliele bietii heloti ai lor de ostēnela la zidirea acestora.

Ce diceti domnilor, óre nu destēpta cu multu mai mare indemnulu la fapte bune în privitori, și óre nu cu mai multa gloria impresóra memori'a unui omu benemeritatu, deca chiaru pre unu monumentu, câtu de simplu, séu precumu faceau odenióra stramosii nostri romani, pre o tabla sculpata în o stanca. aflatoria întru unu locu frecuentatu, se afla numele acelor de pie memoria taliatu, de si singuru numai cu atâtea cuvente:

„Națiunea romana recunoscătorie credentiosului ei fiu N. N. pentru vecinica aducere amente?“

Mai amu se esprimu acea convicțiune, că dupa cumu credu io, ómenii cu mente, cari cunosc întru adeveru împregiurarile noastre, de nu ne voru laudá, neci nu ne voru judecă sinistru pentru acea, că sciendu multele noastre lipse, nu amu spesatu sume enorme pre monumente, ci amu lucratu în asta privintia dupa modulu recomandat mai susu.

Amintindu, că spre radicare de monumente s'au și facutu pasi în unele locuri, și precumu este cunoscutu pr. on. adunari generali, s'au și adunatu colecte destulu de însemnate spre atari scopuri; amintindu mai incolo, că dupa parerea mea nu e neincungiuratu de lipsa, că se se radice monumentulu chiaru la sepulcerulu onorandului, (fiendu-că acesta jace în unele cazuri în cimeteriulu unui satu ascunsu, unde mai nimeni nu l'ar vedea, și fiendu-că spre ecsemplu la vestitul și benemeritul Sîncaiu asta neci nu se ar putea efeptui, de óre-ce nu se scie încă cu deplina securitate, că unde-i suntu osamentele înmormentate); adaogandu mai în urma, că santirea acestor monumente ar trebui se se faca cu câtu mai mare publicitate și solemnitate, că și prin acēsta, și oratiuni insufletitorie se crēasca efectulu? amu onóre a propune urmatóriele:

a) Pr. on. asociatiune se se întrepuna, că acolo, unde s'au facutu colecte spre atare scopu, adeca pentru radicare de monumente, acela câtu mai curīndu se se și realizēdie.

b) Se staruēasca, se se faca colecte nóue (candu adeca va vedea că se potu efeptui) și pentru dovedirea recunoscintei către celialalti prea vrednici și benemeritati barbatii ai nostri.

c) Se se folosēasca pr. on. asociatiune de influintia sa moral'a, că unde a vietuit și a conlucratu vreunul atare barbatu spre înaintarea intelectuală și buna starea morală și materială a unui orasiu séu tēnutu,

acolo se indemne pre respectivulu tînutu, cá se onorifice memori'a ataroru fii ai sei binemeritati chiaru si cu radicarea de monumente.

d) Propunu mai in urma, cá tóte acestea monumente se fia, inea si din cauza pentrucá se se póta midiuloci ridicarea ataroru monumente toturoru barbatiloru binemeritati ai nostri mai curîndu, se fia, dícu, simple, dar din pétra càtu de durabile si provediute cu inscriptiuni frumóse, onoratórie si insufletiórie. Éra (avendu in vedere cà cu un'a séu done sute de fiorini se póte radicá unu monumentu destulu de mare si din pétra tare), propunî, cà ce ar remanea din atari colecte se se capitalisédie cu invoirea daruitoriloru, pentru stipendia; éra déca capitalulu prisositoriu ar fi mai micu, decátu se ajunga de unu stipendiu barem de 25 fiorini pe anu, atunci se se creedie din remasiti'a priintiósá a acelor colecte, fonduri de premia, cari se pórté numele aceleia, a carui memoria voimu se o eternisamu, cá astufeliu acela, care a lucratu pentru in florirea natiunei nóstre in viéti'a sa, asia dícîndu, se continue inea si dupa mórté acea lucrare folosítória prin atare stipendiu ori premiu portatoriu de numele lui. Pre acésta cale s'ar dá nu numai reminiscintia, dar viéti'a si mai activa memoriei sale.

Cu privire la astufeliu de casuri, candu se ar stringe colecte pentru monumentulu unui atare binefacétoriu, care chiaru prin lasarea mai multoru stipendia pentru invetiacei seraci s'au binemeritatu inaintea natiunei, la astufeliu de casuri ne mai fiendu de lipsa se mai fundamu si din remasiti'a prisosítória a colectelor, stipendia, propunu, cá banii ce aru remanea din colecte se se utilisédie in altu modu folositoriu; spre eesemplu in comun'a, in care e nascutu onorandulu, séu unde e vetrasia familia lui, se se cumpere pre sém'a scólei romane un'a gradina spre invetiarea prunciloru si fetitiloru, la pomaritu, legumaritu, stuparitu, ori metaseritu, ori casualmente se se faca unu fondu spre premiarea aceloru invetiatori ori invetiacei de acolo, cari dovedescu in privinti'a susu-atinselor specia a economiei mai mare energia si inaintare etc. etc., intielegînduse de sene, cà atare gradina, ori atare fondu de premiare inea ar trebui se pórté numele eternisandului benefacétoriu.

2) Unu altu modu de a ne aratá recunoscatori in forma si mai solemna, si mai estensa càtra binemeritati nostri defuncti, ar fi si acea, cá in totu anulu se se tiena unu parastasu in un'a si aceea si dí defipta prin cointielegerea comuna, cá o dí de aniversarea si serbarea memoriei benefacétoriloru, serbanduse acestu parastasu in totu loculu, pentru toti aceia, cari s'au destinsu prin intemeierea séu ajutoireria mai insemnata a instituteloru nóstre de invetiamentu, prin fundarea stipendialoru pentru educatiunea studentiloru seraci, ori prin radicarea buna starei materiali si a moralitatiei poporului, ori prin scrieri comunu folosítorie, si cari intru adevéru merita numele de benefacétori.

Tienenduse in atare dí in tóte basericele romane rogatiuni pie pentru repausulu eternu alu ataroru binefacétori, se se rostésca totu-odata si una oratiune intocmita asia, càtu glorificandu numele si faptele aceleora, se lie indemnu si ascultatorii a-i urma in càtu le sta in potentia pre calea vertutei.

Acésta serbare ar fi se se faca in tóte basericile, atátu unite, càtu si gr. orientali, fara deschilinire, cà-ci acela, care a lucratu cu pén'a séu in altu modu de indemnu pentru inaintarea spirituala si materiala a natiunei nóstre, acela au facutu servicia in interesulu comunu natiunálu; de ar fi fostu densulu de ori care confesiune a natiunei, folosulu f'amu trasu si-lu tragemu cu totii. Apoi chiaru de a facutu óre-careva fundatiuni mai mari numai pentru o confesiune: folósele din binefacerea intrunita se reversa asupra natiunei intregi, inmultienduse numerulu inteligintiei si crescîndu póterea vitale a natiunei.

Unu atare modu de serbare ar mai potea avé si acelu mare folosu, cà pre incetu incetu ar disparea dintre noi si ultim'a umbra de nefericit'a ura confesionala, pentrucá aru vedea ómenii nostri si dintru acea, cà interesele nóstre ne indemna la o fratiésca si adevérata iubire, cointielegere si solidaritate.

Me incumetu dar umilitu a propune, cá pr. on. asociatiune (ai carei membri nu numai cà suntu de ambele confesiunii romane, dar au onóre de a cuprinde intre sene si cei mai mari demnitari basericesci si fruntea preotimei nóstre zelóse de ambe confesiuni), se lucre intr'acolo, cá intru o dí anumita a anului se se tiena unu parastasu solemnu, si numele preameritatiloru binefacétori ai natiunei nóstre se se memoreze pre langa o vorbire de recunoscintia in tóte basericele nóstre, ori déca neci decumu nu s'ar potea asta efeptui: atunci barem in baseric'a confesiunei aceleia, de care se tienu aceleia, ale caroru nume volimu se le eternisamu.

Suntu convinsu, cà neci unulu dintre preaveneratele ordinariate ale nóstre nu ar refusá realisarea acestei propuneri, déca prin insasi pr. on. adunare generala a asociatiunei ar fi rogate in modu cuviintiosu la efeptuirea aceleia, fiendu-cà pr. on. preotimea nóstra e natiunala, in ânim'a careia nu este mai puçinu sentiu de recunoscintia, decátu in ânim'a laiciloru càtra acesti barbati de pia aducere amente, cari au conlucratu prin binefacerile loru spre in florirea natiunei.

Déca se facu parastase pentru ori si cine, de se platesce stol'a defipta: cine ar crede cà ne-ar refusá preotimea nóstra natiunala a face intru unu anu odata unu parastasu si fara de plata, numai din indemnulu recunoscintiei càtra acei benefacétori? si cine ar avea cutediare de a vatemá pre prea. vener. ordinariatele nóstre cu acea presupunere, cà aru pedepsi preotimea, déca ar face atari parastase pentru atari barbati de pia memoria?

3) Unu modu de esprimare a recunoscintiei ar fi si acela, candu in tóte diurnalele romane din Tran-

silvani'a si Ungari'a in una si aceeași dî in totu anulu s'ar insirá. câte prin unu articlu intru unu stilu patrundietoriu si insufletitoriu numele si faptele totoruru aceluor barbatu ai nostri, cari si-au castigatu merite mai insemnate prin fundatiuni si stipendia marinimóse si prin inbunatatirea starei materiale a poporului si totu-odata cu cuvenita recunoscintia s'aru aminti si acelia, cari au facutu natiunei servitiuri mai mari literarie si si-au datu ostenea cu rezultatu mai insemnatu de a inbunatatí starea intelectuala si materiala a poporului romanu.

Acésta s'ar potea domniloru prea usioru efeptui, pentrucà neci nû se póte presupune, cumucà zelosii redactori ai foiloru romane rogati si provocati prin asociatiunea nóstra, se nu deschida colónele foiloru sale pentru astufeliu de articli, ba déca aru fi provédiuti prin asociatiune cu insemnarea mai detaliata a fapteluor respectiviloru binefacùtori, si aru fi provocati de asociatiune: suntu convinsu cà domnii redactori insii aru scrie atari articli din anu in anu fórté bucurosi.

4, 5, 6, 7. Mai am se pomenescu inca si alte patru moduri de espresiunea recunoscintei nóstre, cari moduri depindu numai si numai dela voli'a asociatiuniloru, adeca pr. on. asociatiuni ar potea otari, cà in adunarile generali, ce s'au indatenatu a le tienea asociatiunile romane pentru cultur'a poporului romanu din Transilvani'a si Ungari'a:

a) Se se rostésca in totu anulu nescari panegirice petrundiatorie ataroru barbatu prea meritati.

Déca astufeliu de vorbiri nu s'aru potea tiené asia, cà se fia in ele insirate numele si faptele totoruru prea-demniloru binefacùtori, atunci s'ar rosti din anu in anu pre rendu numai despre unulu séu altulu dintre acei barbatu un'a astufeliu de vorbire glorificatória.

Ar fi de doritu, cà acei membri ai asociatiunei, cari ar voli a tienea asemenea panegirice, se faca despre acésta aratare la adunarea asociatiunei cu unu anu mai inainte, ce de nu s'ar intemplá, atunci pr. o. asociatiune ar provocá insasi cu ocaziunea adunarei generale pre unulu séu altulu dintre cei cunoscuti despre talentulu loru oratoricu, cà pre adunarea generala venitória se pregatésca o vorbire glorificatória despre unu atare anumitu binefacùtoriu. Am firma credintia, cà dintre on. membrii ai asociatiunei nóstre nu s'ar afla nimenea, care se refuse a satisfice unei atari insarcinari onorifice.

b) Ar trebui se compuna asociatiunile câte un'a asia numita carte de auru, in care s'aru inscrie numele si faptele ataroru barbatu binemeritati, trecuti din viétia si aceluor aflatori inca in viétia, cari si-au castigatu titlu de dreptu la recunoscintia prin fapte generóse supra atinse. Asta carte de auru ar trebui cetita cu solemnitate din anu in anu la ocaziunea adunarei generale a respectivei asociatiuni, si totu in atari adunari, déca in urma aru mai escelá si altii si s'aru afla adevératu demni de acea distinctiune, s'ar

decide, cà numele loru se se inscrie in acea carte de auru spre eterna memoria.

c) Ar trebui mai departe, cà din anu in anu pre rendu câte unu portretu alu unuia, séu alu altuia din acesti preavrednici barbatu se se tiparésca si se se alature la foi'a titulara a foiei asociatiunei (la noi in foi'a „Transilvani'a“), adaogënduse langa aceste portrete si o biografia frumósa si petrundiatorie despre acelu ce arata portretulu, si:

d) Cà se-si póta procurá aceste portrete si acelia, cari nu au foi'a asociatiunei, cà asia se se latiesca cunóscerea si pretiurea barbatiloru nostri binefacùtori in càtu mai mare estensiune, cà se potemu vedea spre indemn bunu in casele romane portretele prea-vredniciloru nostri, precumu vedemu cà le-au fratii unguri pre a le loru: din acestu motivu ar fi dupa opiniunea mea fórté bine, cà portretele aceste cu o cale se se tiparésca si in numeru mai insemnatu pre spele asociatiunei, si sub fiacare portretu se se scrie pre scurtu si in stilu poporalu, cà prin ce fapte si-a castigatu cutarele merite pentru natiune?

Spelele acestei intreprinderi s'aru intórce asociatiunei, déca nu de totu, barem in parte prin portretele vendute cu pretiu acomodat; si chiaru se nu se reintórca, ar potea si sacrificá atàta sumulitia de bani asociatiunea, care bine pricepe marimea deobligatiunei, cu care trebuie se ne simtimu datornici aceluor eminenti si marinimosi barbatu, cari prin fundarea de scóle séu de stipendia si cu scrierile loru folositorie etc. s'au silitu din tóta poterea a pregati pre sém'a natiunei nóstre unu venitoriu mai bunu, mai fericitu.

Altucumu nu potu presupune atàta nepasare la natiunea romana, cumucà portretele aceste nu se voru potea vinde. Eu credu cà tóte voru trece, mai alesu déca voru fi tiparite bine, si déca on. membrii ai asociatiunei se voru silí cu tóta energi'a a le lati. Unu mare numeru de atari portrete aru cumpera chiaru membri asociatiunei la ocaziunea adunariloru generali, si s'aru afla dintre ei destui mai zelosi, cari bucurosu aru primí unu ori care numeru de portrete, cà se se venda pe folosulu asociatiunei in tienuturi unde locuescu.

Éta pr. on. adunare! pre candu la celelalte natiuni mai in tóta cas'a aflamu mai multe séu mai puçine portrete ale barbatiloru binemeritati pentru natiunea loru si in mai multe case vedemu chiaru colectiuni de astfeliu de chipuri si de biografii provédute cu portrete: cu intristare trebuie se marturisimu, cà noi, afara numai de fórté puçine exceptiuni, nu avemu in casele nóstre neci portretele celoru mai meritati fundatori si scrietori ai natiunei nóstre.

Nu avemu chipurile nemoritoriloru episcopi Bobu si Vulcanu, neci alu unui Ramontiai si Sincaiu, aceli prea vrednici barbatu, despre cari amu vorbitu mai susu. Mai nu se mai póte procurá neci portretulu in Domnulu nu de multu adormitului prea vrednicu

fundatoriul metropolitu Al. St. Siulutiu. Nu avem portretele neci ale Mocionesciloru, cari cu atata nobile marinimositate sacrifica din ani in ani sume insemnate de bani pentru ajutorarea educatiunei tenerimeii romane si pentru ajutorarea literaturii nostre; neci portretele lui Iuga, Zsiga, Nedelcoviciu si ale altoru barbati demni. Asisdere ne lipsesce si portretulu a unui Georgie Lazaru, Petru Maioru, Marianu si a mai multora, asia in catu afara de ore cateva portrete, pentru cari mai cu sema redactorului „Familiei“ avem de a'i multiami, cari portrete inse nu se potu pune in rame, d'cu, afara de ore cateva portrete, ne lipsescu portretele celoru mai multi barbati prea meritati ai natiunei si ne lipsesce prin acesta si unu midiulocu puternicu de indemnare la fapte bune si generose.

Dupace in privinti'a celoru desfasiurate sub punctulu 4—7 lit. a, b, c, d prea on. asociatiune pote lucrá de sene, fara de a se rogá si de altii, nu potu destulu recomandá punerea in lucrare a celoru propuse in punctele mentionate. (Va urma.)

Nr. 174—1870.

Protocolulu siedintiei lunarie a comit. asoc. trans.

tienute in 5. Iuliu c. n. 1870 sub presidiulu Rev. dn. vicepres. I. Hanni'a, fiindu de facia dd. membrii II. sa dn. cons. aulicu Iac. Bolog'a, II. sa dn. cons. fin. Petru Manu, dn. capitanu pens. Ioane Bradu, dn. adv. dr. Ioane Nemesiu, dn. ases. cons. Zach. Boiu, dn. secret. II. Ioane V. Rusu, dn. redact. Nicolae Cristea si dn. adv. dr. Dum. Racuciu.

§ 77. Ministrulu cultului si alu instructiunei publice din Romani'a prin charthi'a sa din 25. Maiu a. c. Nr. 4337, incunoscienti'ea pre presidiulu asoc., cumca din fundulu prevediutu in bugetulu anului curente, pentru societatile de cultura, se pune la dispositiunea asoc. sum'a de 1400 lei noi, pentru a carei liberare suntu de a se face pasii receruti. (Nr. prot. ag. 160.)

Conclusu. Esprimanduse din partea acestui comitetu, in numele asociatiunei trans. romane, cea mai sincera si caldura nultiamta pentru subvintiunea generosa si patriotica, totu odata residiulu asoc. se incredinti'ea a face dispositiunile, ce le va fiá mai corespundietorie, pentru liberarea si incassarea sumei mentite.

§ 78. Dn. auscultante jud. Moise Branisce prin charthi'a a din 13. Iuniu a. c. rescrie, cumca va lua asupra si sarcin'a de tenografu romanu pentru decopiarea lucrarilor dietei prov. din ucovin'a, sub conditiunile, ce le va specificá si tramete respectului comit. alu dietei numite. (Nr. prot. 162.)

Spre scientia.

§ 79. Comisariulu regescu sub dto. 30. Maiu a. c. sp. 228/K. B. face cunoscutu, cumca dupa tenorea ordinatiunei inist. reg. ung. de Interne din 26. Maiu a. c. Nr. 3203 neci ta-data nu se pote satisface repetitei rogari, relativu la suscearea dd-loru Vas. Ales. Urechia si Bogdanu Petriceicu-Hajdeu de membrii asoc. trans. (Vedi Nr. prot. ag. 163.)

Spre scientia.

§ 80. Agronomistulu stipendiatu alu asoc. Stefanu Chirilla, roga a i se preliminá si pentru anulu scolasticu viitoriu stindiuulu avutu de 330 fr. v. a., cá astfelu se-si pota castiga incoscientie practice in specialitatea agronomica. (Nr. prot. 166.)

Conclusu. Cererea numitulu teneru stipendiatu, se va erne adun. gen. procsime, spre a se lua in consideratiune cu siunea preliminarei bugetului pre an. viitoriu.

§ 81. Dn. secr. I. G. Baritiu prin charthi'a din 24. Iuniu a. c. si da dimisiunea din postulu de secr., si poftesce pre comit.

a aduce la cunoscienti'a adun. gen. acést'a dimisiunare. (Nr. prot. 167.)

Conclusu. Se va impartasi adunarei gen. conformu dorintiei esprese de resp. Domnu Secret. I.

§ 82. Directiunea despart. cerc. alu Clusului (X) sub dto. 24. Iuniu a. c. arata, cumca inteligenti'a si fruntasii romani din acelu comit. tienendu adun. cerc., au alesu unu subcomitetu provisoriu, carele se conduca afacerile pana la prim'a adun. gen. cerc., carea s'a decisu a se conchiamá pre San. Petru; pana atunci inse roga pre comit. a i se tramete fara amenare o lista despre membrii asociat. fundatori, ordin. si onorari, cari locuescu pre teritoriulu comit. Clusului. Totu-odata, in legatura cu asta, secr. reportéza din parte si, cumca cererea directiunei numite, pentru tramitarea unui conspectu despre membrii asoc., fiindu urgenta, a si espedatu numai decatu inca in 29. Iuniu a. c. recerutulu conspectu, cu care ocaziune a tramisu pentru despart. resp. si cate 200 ecsempl. documente de legitimare pentru membrii ajutatori, cumu si 200 blanquette cuietantii. (Nr. prot. ag. 169.)

Conclusu. Atatu incunoscientiarea susu amentitei directiuni, catu si raportulu secret. se iau cu aprobare, spre scientia.

§ 83. Direct. despart. cerc. alu Turdei de diosu si scaunulu Ariesiului (XVIII) pre langa charthi'a din 24. Iuniu a. c., substerne prot. despre alegerea si constituirea subcomitetului pentru despart. resp., cumu si relativu la alte decisiuni aduse in favorea prosperarei activitatiei asoc., dintre carea meritéza cea mai distincta consideratiune, decisiunea, in poterea careia, protopopii din resp. despart. suntu a se recuirá, cá in protopop. sale, pre calea cea mai corespundietoria se faca cunoscuta constituirea subcomit. cestiunatu, si totu-odata se staruiesca si se indemne, cá din fiecare comuna se participe catu mai multi individi la scopulu asoc., facanduse in tote comunele membrii ajutatori, cá astfelu se se pota infientiá catu mai curescudu agenturele comunali, recunoscute degiá de urgente. (Vedi Nr. prot. ag. 171.)

Conclusu. Incunoscientiarea despre alegerea si constituirea subcom., cumu si despre dispositiunile facute pentru infientiarea agenturelor comunali, luanduse spre cea mai placuta scientia, totu-odata acestu comit. se semte detoriu, in numele asoc., a esprime din partesi, recunoscientia respectiviloru barbati pentru zelulu doveditu cu asta ocaziune, in favorea inaintarei scopuriloru salutare ale asoc. — Secret. se insarcinéza a tramite susu numitei directiuni 200 ecsempl. documente de legitimare pentru membrii ajutatori, cum si 200 blanquette cuietantii.

§ 84. Directiunea despart. cerc. (I) alu Brasiovlui si Treiscaunelor, pre langa scrisorea din 16/28. Iuniu a. c. Nr. 10, asterne protococele siedintieloru subcomit. din 27. Maiu si 3/7. Iuniu a. c. dinpreuna cu 100 fr. v. a., parte tace de m. ord. pre an. cur. 1869/70, parte tace restante pre anii trecuti. Totu-odata cere a se mai tramite 50 ecsempl. din regulamentu, fiindu cá cele 80 ecs. tramise degiá, s'au impartitu pre la membrii asociat. (Nr. prot. 172.)

Cetinduse ambe protococele siedintieloru subcomit. resp. si vedienduse din acelea, cá acelu subcomit., petruncu de inaintarea scopuriloru asoc. a luat dispositiuni seriose, pentru infientiarea agenturelor comunali in 55 comune tienetorie de despart. resp., emitendu totu-odata spre acestu scopu si o provocare energica cátra preotimea resp., s'a adusu urmatorulu

Conclusu. Dispositiunile facute din partea cestiunatulu subcomit., in interesulu infientiarei agenturelor comunali, se iau spre cea mai placuta scientia si i-se esprime recunoscientia, din partea acestui comitetu; ér banii tramisi in suma de 100 fr. v. a. se se transpuna cassei asoc. Totu-odata secret. se insarcinéza a tramite directiunei resp. cerutele 50 ecsempl. din regulamentulu asoc.

§ 85. Secretariatulu mai reportéza despre banii incursi la asoc. dela siedinti'a trecuta, pana la siedinti'a presenta, a comit., cá tace de membrii ordin. in suma de 61 fr. v. a. (Vedi Nr. prot. ag. 151, 161, 165 si 171.)

Conclusu. Spre scientia, si secret. se insarcinéza pentru membrii ordin. noui, a espedá resp. diplome.

§ 86. Secretariatul prezintă conto despre prețurile alor 22 sigle, procurate pe seamă de departament. cerc. ale asoc., din preună cu porto postale în suma 46 fr. 9 cr. v. a. și propune asemnarea esolvirei aceleia.

Concluzi. Se însemnează la cass'a asoc. esolvirea resp. conto, sunatoriu despre 46 fr. 9 cr. v. a.

§ 87. Secret. II prezintă opul intitulat „Vechi'a metropolia ortodoxa romana a Transilvaniei,“ daruita de dn. auctoriu Nicolae Popca, în favoarea bibliotecii asoc.

Concluzi. Dlui oferitoriu i se exprime protocolarmente, cea mai caldura recunoscinta, er' opul daruit se predă bibliotecariului spre a se petrece în registrul cartilor asoc.

§ 88. Verificarea protoc. siedintiei prezente se incredintieza dd-loru membrii Iac. Bolog'a, Petru Manu și Zach. Boiu.

Cu acest'a siedintia comit. asoc. inceputa la 5 ore se inchiaie la 7 ore d. amiadi. Sibiiu, datulf' ca mai susu.

Ioane Hannia mp. I. V. Rusu mp.
vicepres. secret. II.

S'a cetitu și verificatu în 8. Iuliu 1870.

Bolog'a mp. P. Manu mp. Z. Boiu mp.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asoc. trans. dela siedintia lunaria a comit. asoc. din 7. Iuniu pana la siedintia aceleia din 5. Iuliu c. n. a. c.

1) Dela dn. protop. in Sabesiu, Ioane Tipeiu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

2) Dela dn. protop. in Sibiiu, I. V. Rusu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

3) Prin dn. presied. de sedria și colectoriu asoc. in Nasesu, Ioachim Muresianu s'a trimisu ca contribuie, resp. tacsă pe anii de pana acumu 1864/5—1869/70 pentru dn. prof. gimn. Octaviu Baritiu una actia de ale bancei de asiguratiune Transilvania Nr. 1333 fol. 167/II. dtdo. 15. Oct. 1868 dinpreuna cu couponii dela 1. Fauru 1870 pana la 1873, pe anii 1863/4, 1864/5, 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9 in pretiu de 30 fr.

4) Dela dn. jude proces. in Budusiu (K. Budak), Teodoru Lupu, tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr.

5) Dela dn. prof. gimn. in Beiusiu, Teodoru Rosiu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru diploma 6 fr.

6) Dela dn. propriet. și ases. in Glodu, Clemente Hosszu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

7) Dela dn. prof. Ioane Popescu ca tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

8) Dela Ilustr. sa dn. septemv. Ioane cav. Puscariu tacsă pre 1869/70 5 fr.

9) Directiunea despart. cerc. (I.) alu Brasiovlui și Treiscaanelor trimitte la fondulu asoc. parte ca tacsă de m. ord. pre 1869/70, parte ca restantie pe anii trecuti 100 fr. v. a. și anume: a) prin dn. protop. și col. Ios. Baracu s'au incassatu: aa) dela dn. prof. Davidu Almasianu tacsă de m. ord. pre 1864/5 5 fr. bb) dela dn. profes. Georgie Belissimu tacsă pre 1863/4 5 fr. cc) dela dn. negot. Stanu Blebea pre 1864/5 5 fr. b) Prin dn. I. Saniutia s'au incassatu: dd) dela dn. negotiat. Radu Radoviciu tacsă pe anii 1866/7—1869/70 20 fr. ee) dela dn. capitani Lud. Romanu tacsă de m. ord. pre 1866/7—1869/70 20 fr. ff) dela dn. negotiatoriu Const. Steriu tacsă de m. ord. pre 1866/7—1869/70 20 fr. c) Prin dn. secret. magistr. Stefanu Russu s'au incassatu: gg) dela dn. negot. Dum. Eremia tacsă de m. ord. pre 1865/6 5 fr. hh) dela dn. negot. Ioanu Dusoiu tacsă de m. ord. pre 1865/6 5 fr. d) Prin dn. protop. și col. asoc. Ioanu Petricu s'au incassatu: ii) dela dn. parochu in Brescu, Spirid. Dimianu tacsă de m. ord. pre anii 1868/9 și 1869/70 10 fr. kk) dela dn. par. in Poiana sarata, Ioanu Baloiu tacsă de m. ord. pre 1868/9 5 fr. Sum'a 100 fr. v. a. Sibiiu, 5. Iuliu 1870.

Dela secretariatulu asoc. trans.

Publicarea baniloru incursi

la asoc. trans. dela 5. Iuliu pana la 20. Iuliu a. c.

1) Directiunea despart. cerc. alu Deesiului trimitte la asoc. 51 fr. v. a. și anume: a) dela dn. protop. Ioane Colceriu tacsă pre 1869/70 5 fr.; b) dela dn. jude prim. Gabriele Manu tacsă pre 1868/9 și 1869/70 10 fr.; c) dela dn. pres. la trib. urb. G. Lászlo tacsă pre 1867/8 și 1868/9 10 fr.; d) dela dn. subinspect. scol. Mich. Bohetielu tacsă pre 1868/9 5 fr.; e) dela dn. ases. la sedria Ioanu Titie tacsă pre 1868/9 5 fr.; f) dela dn. ases. la trib. urb. Macabeiu Mezei tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr.; g) totu dela acesta și pentru diploma 1 fr.; h) dela dn. ases. la sedria Andreiu Francu tacsă de m. ord. pre 1868/9 și 1869/70 10 fr.

2) Dela dn. c. r. capelanu de castre in Bistritia Demetriu Papp tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr.

3) Dela dn. protop. in S.-Georgiu Sim. Tanco tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

4) Dela dn. vprot. alu Olpretului Iosifu Orianu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.

5) Prin dn. protop. iu Turd'a Iacobu Lugosianu s'au trimisu la asoc. 69 fr. 60 cr. și anume: a) ca colecte dela comunele bis. Comitegu 1 fr.; b) Sandu 5 fr.; c) Turd'a noua 1 fr.; d) Ceanelu desiertu 8 fr. 85 1/2 cr.; e) San-Martinulu desiertu 55 cr.; f) Petridulu de susu 81 cr.; g) Salicea 83 1/2 cr.; h) Turu 75 cr.; i) Petridulu de diosu 6 fr. 25 cr.; k) Saliste 1 fr. 5 cr.; l) Filea de diosu 2 fr. 50 cr.

6) Ca tacsă de m. ord.: a) dela dn. par. in Petridulu de midiolocu Al. Baritiu tacsă de m. ord. pre 1868/9 5 fr.; b) dela dn. protop. Iac. Lugosianu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr.; c) dela dn. ases. comit. I. Mezei (Campeanu) tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr.; d) dela dn. par. in Tăureni Nic. Deacu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr.; e) dela dn. protop. in San-Iacobu Georgie Lazaru tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr.; f) dela dn. par. in Sangeru pre campia, Filonu Sencanu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr.; g) dela dn. par. in Chimitelnicu pre campia, Vas. Maioru tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr. Sum'a 69 fr. 60 cr.

7) Dela dn. cancelistu la jud. comit. in Alb'a super., Nic. Prosteanu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 și pentru dipl. 6 fr.

8) Prin dn. vic. in Hatiegu, P. Popu s'au trimisu și anume: a) dela domnia sa tacsă de m. ord. pre 1868/9 5 fr.; b) dela dn. par. in Riubarbatu, Stef. Sor'a tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr.; c) dela dn. par. in Icroni, Petru Burlecu tacsă de m. ord. pre 1869/70 5 fr. Sum'a 15 fr.

9) Prin Rev. dn. canonicu metrop. și col. asoc. in Blasiu, Ioane Fekete s'au trimisu la asoc. 95 fr. și anume: a) dela Rev. dn. prepos. capit. Bas. Ratiu tacsă de m. ord. pre 1868/9 10 fr.; b) dela Rev. dn. can. metr. I. Fekete tacsă pre 1869/70 5 fr.; c) dela Rev. dn. can. m. I. Chirilla pre 1869/70 5 fr.; d) dela Rev. dn. can. m. A. Vestemianu pre 1869/70 5 fr.; e) dela Rev. dn. can. m. El. Vlassa pre 1869/70 5 fr.; f) dela Rev. dn. can. m. St. Manfi pre 1868/9 5 fr.; g) dela Rev. dn. can. m. I. Pamfilie pre 2869/70 5 fr.; h) dela Rev. dn. super. monast. T. Ier. Albani pre 1864/5 și 1865/6 10 fr.; i) dela dn. v. rect. T. Deacu pre 1869/70 5 fr.; k) dela dn. prof. gimn. A. Micu pre 1869/70 5 fr.; l) dela dn. prof. gimn. I. M. Moldovanu pre 1869/70 5 fr.; m) dela dn. prof. de teol. Gav. Popu pre 1869/70 5 fr.; n) dela dn. prof. de teol. Ged. Blasianu pre 1879/70 5 fr.; o) dela dn. prof. gimn. N. Solomonu pre 1869/70 5 fr.; p) dela dn. prof. norm. G. Ratiu pre 1869/70 5 fr.; q) dela dn. not. cons. S. Papp Mateiu pre 1869/70 5 fr.; r) dela dn. protoc. cons. I. Germanu tacsă de m. ord. nou pre 1869/70 5 fr. Sum'a 95 fr.

Sibiiu, 20. Iuliu 1870.

Dela secretariatulu asoc. trans.